Universiteit Leiden
The Netherlands

Inkomensherverdeling door sociale zekerheid: de verdeling van uitkeringen en premieheffing in 1990 en 1995

Caminada, C.L.J.; Goudswaard, K.P.

Citation
Caminada, C. L. J., & Goudswaard, K. P. (1998). *Inkomensherverdeling door sociale zekerheid: de verdeling van uitkeringen en premieheffing in 1990 en 1995* (pp. 1-49). Leiden. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/15562

Version:	Not Applicable (or Unknown)
License:	Leiden University Non-exclusive license
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/15562

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Faculty of Law – Department of Economics

Research Memorandum 98.02

Inkomensherverdeling door sociale zekerheid

de verdeling van uitkeringen en premieheffing in 1990 en 1995

Koen Caminada en Kees Goudswaard

Rijks Universiteit Leiden

ERATUM

Als gevolg van een technische storing bij de reprodruktie is bij de overgang van pagina 37 naar pagina 38 de formule voor de Ginicoëfficiënt per abuis in voetnoot 43 op pagina 37 terechtgekomen.

Pagina 37 noot 43:

Een uit inkomensverdelingsstudies zeer bekende ongelijkheidsmaatstaf is de constante van Pareto. Deze constante veronderstelt een kwantitatief verband tussen een bepaald inkomensniveau en het aantal inkomenstrekkers. De wet van Pareto is echter slechts geldig van vanaf een zeker inkomen. Beneden dit inkomen ligt meer dan 50% van het totale inkomen (*cf.* Wellink, 1975:228). Om deze reden blijft dus ook de constante van Pareto buiten beschouwing.

Pagina 38 begint dan als volgt:

De Ginicoëfficiënt is vermoedelijk de meest gehanteerde maatstaf om de inkomensgelijkheid weer te geven. De Ginicoëfficiënt van inkomen vóór belasting G_v is gelijk aan de verhouding van de oppervlakte tussen de Lorenzkromme en de diagonaal en de oppervlakte van de driehoek onder de diagonaal (Kakwani, 1977a:72). G_v kan worden weergegeven als (*cf.* Lambert, 1993:44):

$$G_v = \frac{1}{2 \cdot N^2 \cdot \mu} \sum_{i=1}^{N} \sum_{j=1}^{N} \left| y_i - y_j \right| \qquad \text{minimum} = 0\,; \ \text{maximum} = 1$$

waarin: y_i inkomen van inkomenseenheid *i*

μ gemiddeld inkomen in de populatie

N aantal inkomenseenheden in de populatie

etcetera

Inkomensherverdeling door sociale zekerheid

de verdeling van uitkeringen en premieheffing in 1990 en 1995

onderdeel van het **L**eiden **S**ocial **S**ecurity **I**ncidence **P**roject*

naar de verdeling van baten en lasten van sociale zekerheid en pensioenen

Koen Caminada en Kees Goudswaard

Samenvatting

Het stelsel van sociale zekerheid beoogt een zekere mate van inkomensherverdeling. Over de huidige mate van herverdeling is niet veel bekend. In dit onderzoek wordt cijfermateriaal gepresenteerd voor 1990 en 1995 van een aantal regelingen die gezamenlijk als 'sociale zekerheid' worden aangemerkt. De uitgaven gemoeid met de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen zijn in de periode 1990-1995 gedaald van 16,6% naar 14,7% van het BBP.

Herverdeling vindt vooral plaats tussen actieven en degenen die zijn aangewezen op een uitkering. De gepresenteerde decielverdelingen en de berekende statistische ongelijkheidsmaatstaven laten zien dat het socialezekerheidsstelsel in beide jaren een aanzienlijke inkomensnivellering bewerkstelligt van ongeveer 33%.

Anders dan wellicht op het eerste gezicht verwacht zou kunnen worden, is de mate van herverdeling door de sociale zekerheid nauwelijks veranderd in de periode 1990-1995. Per deciel gaat het meestal om fracties van procenten; soms is echter sprake van een wat forsere voor- of achteruitgang. Zo heeft met name het topdeciel minder bijgedragen aan de financiering van de sociale zekerheid (lastenverlichting).

Analyse op specifieke onderdelen van het stelsel laat zien dat zich achter de vrijwel ongewijzigde herverdeling in de periode 1990-1995 tegengestelde krachten hebben voorgedaan. Zo ontvangen de lagere inkomensdecielen in 1995 per saldo relatief meer via de werkloosheidsregelingen, de kinderbijslag en de bijstand, maar minder via de arbeidsongeschiktheidsregelingen, de AWW/ANW en de AOW. De verdelingsgevolgen bij de arbeidsongeschiktheidsregelingen zijn in verhouding groot (zowel aan de kant van de uitkeringen als aan de premiekant), maar in dit stadium van het onderzoek is nog onduidelijk in welke mate e.e.a. mag worden toegeschreven aan beleidsmaatregelen op dit terrein. Ook endogene ontwikkelingen komen tot uitdrukking in de cijfers.

Overigens hebben zich naar verwachting over een langere analyseperiode belangrijker verschuivingen in de inkomensherverdeling door sociale zekerheid voorgedaan. In vervolgonderzoek zullen we de veranderingen in de inkomensverdeling over een langere periode analyseren (in ieder geval vanaf begin jaren '80).

JEL-code: D3 en H2
trefwoorden: sociale zekerheid, momentane vergelijking van de verdelingen van sociale premies en uitkeringen (decielen, Robin Hoodindicator, Ginicoëfficiënt, Theilcoëfficiënt en Atkinsonindex)
aantal woorden: 22 235

Correspondentie-adres:
Rijksuniversiteit Leiden
Afdeling Openbare Financiën
Hugo de Grootstraat 32, 2311 XK Leiden
tel 071-5277858 fax 071-5122140
email c.l.j.caminada@law.leidenuniv.nl

24 december 1998

Copyright (©) 1998 Koen Caminada

* Met dank aan Reaal Verzekering N.V. die ten behoeve van het LSSIP een subsidie ter beschikking heeft gesteld.

Inhoudsopgave

Samenvatting i

1 Inleiding 3

2 Vraagstukken bij analyses over herverdeling van inkomens 4
2.1 Conceptuele problemen bij verdelingsonderzoek 5
2.2 Keuze van het inkomensbegrip en de inkomenseenheid 6
2.3 Data 6
2.4 Meten met maten 7

3 Sociale zekerheid en inkomensontwikkeling in de periode 1990-1995 8
3.1 Afbakening van het begrip sociale zekerheid 9
3.2 Ontwikkeling van het uitkeringsvolume 9
3.3 Toegerekende premie- en uitkeringsbedragen 11
3.4 Ontwikkeling in de inkomensverdeling 13

4 Herverdeling door sociale zekerheid 15
4.1 ... toegerekend aan huishoudens 17
4.2 ... en aan individuen 21

5 Nadere analyse met behulp van globale ongelijkheidsmaatstaven 24

6 Specifieke onderdelen van het socialezekerheidsstelsel 26
6.1 Door optelling van de onderdelen ontstaat een globaal beeld ... 27
6.2 Arbeidsongeschiktheidsregelingen AAW/WAO 29
6.3 Ziektewetregelingen ZW 30
6.4 Algemene Ouderdomswet AOW 32

7 Slotopmerkingen 33

Geraadpleegde literatuur 35

Appendices
A Maatstaven voor inkomensongelijkheid; technische toelichting 37
B Tabellen over herverdeling door sociale zekerheid 41
C Sociale uitkeringen en premieheffing in guldens per deciel 42
D Inkomensnivellering per socialezekerheidsregeling: globale indices 43
E Onderdelen van het stelsel: uitkeringen, premieheffing en het saldo per regeling 45

(vervolg)

Lijst van tabellen

1 Kerncijfers volume sociale zekerheid 1990 en 1995 10
2 Toegerekende uitkeringen en premies 1990 en 1995 12
3 Verdeling van inkomens 1990 en 1995 14
4 Herverdeling door sociale zekerheid 1990 en 1995, toegerekend aan groepen huishoudens 18
5 Herverdeling door sociale zekerheid 1990 en 1995, toegerekend aan groepen individuen 22
6 Egalisatie van inkomens door sociale zekerheid 1990 en 1995 25
7 Inkomensnivellering per socialezekerheidsregeling: gemiddelde van vier globale indices 27
8 Verdeling van premies en uitkeringen arbeidsongeschiktheidsregels 29
9 Verdeling van premies en uitkeringen ziektewetregelingen 31
10 Verdeling van premies en uitkeringen AOW 32

Lijst van figuren

1 Reductie inkomensongelijkheid door sociale zekerheid; (a) individuen en (b) huishoudens 26
2 Herverdeling door sociale zekerheid 1990 en 1995, verandering van de inkomensaandelen: (a) individuen en (b) huishoudens 34

Lijst van tabellen in de appendices

A1 Enkele eigenschappen van globale inkomensongelijkheidsmaatstaven 39
B1 Volume sociale zekerheid 1990, 1995 en 1997 41
B2 Toegerekende uitkeringen en premies 1990, 1995 en 1997 41
C Sociale uitkeringen en premieheffing per deciel: bedragen in miljarden guldens, lopende prijzen 42
D1 Bijdrage aan de inkomensnivellering per socialezekerheidsregeling: globale indices 43
D2 Aandeel in de totale inkomensnivellering per socialezekerheidsregeling: globale indices 44
E Onderdelen van het stelsel: uitkeringen, premieheffing en het saldo per regeling
E1 ... toegerekend aan huishoudens 45-46
E2 ... en aan individuen 47-48

1 Inleiding

De primaire doelstelling van sociale zekerheid is het beschermen van huishoudens tegen de risico's van inkomensderving en de risico's van buitengewone lasten. Daarnaast dient het stelsel van sociale zekerheid ook bij te dragen aan de arbeidsparticipatie door inschakeling en mobiliteit op de arbeidsmarkt te bevorderen. Op deze activerende werking van het stelsel komt steeds meer nadruk te liggen.[1]

Als nevendoelstelling kan worden genoemd dat de sociale zekerheid een zekere mate van inkomensherverdeling bewerkstelligt (De Kam *et al*, 1989:134). Dit kan zowel verticale als horizontale herverdeling zijn. Bij verticale herverdeling gaat het om inkomenherverdeling tussen huishoudens of individuen in verschillende inkomensklassen. Horizontale herverdeling heeft betrekking op de overheveling van inkomen van het ene huishouden (of individu) naar het andere binnen dezelfde inkomensklasse, bijvoorbeeld van gezonden naar zieken of van huishoudens zonder naar huishoudens met kinderen. In dit verband is het belangrijk om te weten welke huishoudens van de bescherming door het stelsel van sociale zekerheid gebruik maken en wie de daarvoor benodigde middelen opbrengen. Dit geldt te meer, omdat recent fundamentele veranderingen in de sociale zekerheid zijn opgetreden met ingrijpende inkomensgevolgen die nog nauwelijks systematisch in kaart zijn gebracht.

'Measuring inequality is tricky business, requiring a creative combination of science, craft, and art. When done well, it produces both truth and beauty.'

Philip B. Coulter in: *Measuring Inequality A Methodological Handbook*, 1989 blz. 185

Dit onderzoek bevat de eerste deelanalyses naar de herverdelende werking van de sociale zekerheid en kan worden gezien als het fundament waarop verder wordt gebouwd. De analyse bestrijkt thans de periode 1990-1995. In een later stadium worden meer recente ontwikkelingen in de sociale zekerheid geanalyseerd. Daarnaast biedt dit onderzoek een aantal bouwstenen voor een retrospectieve analyse, vanaf ongeveer 1982 (het jaar dat vaak wordt aangeduid als keerpunt in - het denken over - de sociale zekerheid).

In dit onderzoek wordt de herverdelende werking van de sociale zekerheid onderzocht voor de jaren 1990 en 1995. Op basis van de thans beschikbare data kunnen de meest recente ontwikkelingen nog niet worden geanalyseerd, maar dat zal wel in een later stadium gebeuren.[2]

In dit onderzoek staat de verticale inkomensherverdeling die plaatsvindt tussen groepen die socialeverzekeringspremies en belastingen betalen en groepen die een uitkering krachtens de sociale zekerheid ontvangen centraal. De resulterende herverdeling wordt benaderd door een vergelijking van betaalde premies en ontvangen sociale uitkeringen per inkomensklasse (per

---

1 Nota *Werken aan zekerheid* , TKstuk 1996-1997, 25 010, no.1-2, Den Haag.

2 Zo komen de AAW/WAO maatregelen uit 1993 tot uitdrukking in de data, maar het effect van Pemba (1998) nog niet. Ook voor wat betreft de privatisering van de ZW kan thans slechts de eerste stap in kaart worden gebracht, te weten de maatregelen uit 1994. Het effect van de volledige privatisering van de ZW per 1 maart 1996 (WULBZ) zal later geanalyseerd worden.

10%-groep). Over de huidige mate van herverdeling is niet veel bekend. Zo beslaat de meest recente analyse van Van Herwaarden en De Kam (1988) op dit terrein de jaren 1977-1985.
In onze analyse rekenen we voor de jaren 1990 en 1995 van een geselecteerd aantal socialezekerheidsregelingen zowel de uitkeringen als de premies toe aan de inkomensdecielen (*cf.* Van Herwaarden en De Kam). We gebruiken de uitkomsten van het CBS Inkomenspanelonderzoek (IPO) naar de personele inkomensverdeling om de omvang van de herverdeling door sociale zekerheid te benaderen.[3]

De opbouw van het onderzoek is als volgt. Eerst komen enkele methodologische vraagstukken bij analyses over de (her)verdeling via sociale zekerheid aan de orde (§2). Vervolgens vindt de afbakening van het begrip 'sociale zekerheid' plaats en wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling in de periode 1990-1995 (§3). Daarna bepalen we welke groepen – huishoudens en individuen - het meest profiteren van de door ons in aanmerking genomen socialezekerheidsuitkeringen en sociale premies (§4). De resultaten worden meestal gepresenteerd voor de afzonderlijke decielgroepen. Maar de (her)verdeling zal ook in kaart worden gebracht met zogenaamde globale statistische ongelijkheidsmaatstaven (§5). Afzonderlijk wordt aandacht besteed aan de verdelingsgevolgen van de wijzigingen in de Ziektewet en in de AAW/WAO en andere belangrijke onderdelen van het socialezekerheidsstelsel (§6). Ten slotte worden een aantal opmerkingen gemaakt (§7).

2 Vraagstukken bij analyses over herverdeling van inkomens

Studies die pogen een 'zo goed mogelijk' beeld van de inkomens(her)verdeling te geven, stuiten op conceptuele problemen (wiens en welk inkomen over welke periode op welke wijze te vergelijken?), de beschikbaarheid van data en de vraag hoe deze gegevens samenvattend tot uitdrukking kunnen komen in één of meerdere kengetallen. Tot op heden ontbreekt een eenduidig kader om inkomensongelijkheid te meten, waardoor bijvoorbeeld de keuze voor en de interpretatie van specifieke maatstaven en methoden normatief gekleurd zijn (Caminada, 1997a). Dit komt de beoordeling van beleid dat aangrijpt op de inkomensverdeling uiteraard niet ten goede. Hetzelfde geldt voor de beoordeling van de verdelingseffecten van sociale zekerheid.

---

[3] Van Herwaarden en De Kam (1988) analyseren de inkomensherverdeling door sociale zekerheid voor de jaren 1977, 1981 en 1985 met behulp van een door het Sociaal en Cultureel Planbureau ontwikkeld micro-model, voornamelijk gevoed door WBO-bestanden. Daarnaast geldt in hun analyse een (iets) andere combinatie van sociale premies en uitkeringen. Een vergelijking met de resultaten van Van Herwaarden en De Kam is dan ook niet goed mogelijk.

2.1 Conceptuele problemen bij verdelingsonderzoek

Herverdeling vindt plaats doordat op hogere inkomens per saldo (veel) premies en belastingen in mindering worden gebracht en lagere inkomens per saldo (veel) uitkeringen ontvangen. Om een globale indruk te krijgen van de herverdelende werking van het socialezekerheidsstelsel zullen de in aanmerking genomen sociale premies en uitkeringen per inkomensklasse (deciel) naast elkaar worden gelegd. In feite beogen onderzoekers bij zo'n momentane vergelijking van twee of meer verschillende verdelingen inzicht te krijgen in statutaire verdelingseffecten (statutory incidence). In dit verband was het werk van Musgrave *et al* (1974) richtinggevend.
Er doen zich echter zowel praktische als conceptuele problemen voor bij een dergelijke methodiek ter bepaling van de herverdelende effecten:[4]

- Het is niet mogelijk om het volledige effect van inkomensherverdeling te bepalen. Zo blijft de invloed van belasting- en premieheffing op de prijsvorming, en de daaruit voortvloeiende inkomensverdeling, buiten beschouwing bij een momentane vergelijking van verdelingen (*cf.* Pen, 1986:108). Naast het negeren van afwenteling, wordt voorbijgegaan aan de vraag welke toestand zou hebben geheerst als er geen uitkeringen waren geweest. Volgens Pen een vraag zonder antwoord, behalve het simpele: armoede voor velen. 'Een deel van de mensen was op andere wijze in het levensonderhoud gaan voorzien, maar welk deel en hoe, dat weten we niet.'
- Nu is onder meer door Keller (1979) beargumenteerd dat een algemeen-evenwichtsmodel voor dit doel een beter kader biedt, maar in dat geval zijn slechts marginale effecten - dat wil zeggen de verdelingseffecten van zeer kleine beleidswijzigingen - te bepalen.[5] Volgens Smolensky *et al* (1987:175) is de beschikbaarheid van een algemeen-evenwichtsmodel dat de situatie zonder overheidsoptreden (lees hier: socialezekerheidsstelsel) vergelijkt met de situatie met overheidsoptreden nog wenselijker, maar dat is in de praktijk lastig te realiseren: 'A host of questions are yet to be answered'.

Ongeacht bovenstaande problemen zijn reeds decennia analyses over 'statutary incidence' in de literatuur te vinden.[6] Ook dit onderzoek concentreert zich op de statutaire verdelingseffecten, waarbij afwentelingmechanismen - die zonder twijfel relevant zijn - worden genegeerd. Daarmee sluiten we aan bij de 'mainstream' binnen deze tak van verdelingsonderzoek.

---

4 Smolensky, Hoyt en Danziger (1987) gaan uitgebreid in op 'A Critical Survey of Efforts to Measure Budget Incidence'. Zie ook Van Herwaarden en De Kam (1981) en De Kam (1988).

5 Zie hierover Odink (1985:181 ev.) en Pen (1986).

6 Meestal worden verdelingen voor en na belastingheffing met elkaar vergeleken (op een specifiek moment). Startend bij Dalton (1936), Musgrave en Tun Thin (1948), Jakobsson (1976), Reynolds en Smolensky (1977), Odink (1985), De Kam (1988), Koch (1993) en Aronson *et al* (1994).

2.2 De keuze van het inkomensbegrip en de inkomenseenheid

Uitgangspunt in deze analyse is het primaire inkomen, aangezien herverdeling vooral plaatsvindt tussen personen die op eigen kracht een inkomen verwerven (primair inkomen uit arbeid, winst of vermogen) en degenen die zijn aangewezen op een uitkering. Belangrijke vraag is vervolgens aan wie de inkomens moeten worden toegerekend, en in het verlengde hiervan de socialezekerheidsregelingen en premieheffing. Aan groepen huishoudens of aan groepen personen? Aan de keuze voor het individu of het huishouden als inkomenseenheid kleven altijd problemen. Soms doet het huishouden er meer toe dan het individu. Bij de meeste socialezekerheidsuitkeringen zal het huishouden er meer toe doen, maar niet bij alle regelingen is deze keuze vanzelfsprekend. Bij het in kaart brengen van de lastenverdeling zijn er redenen om het individu centraal te stellen, maar eventueel aanwezige kostwinnerselementen kunnen tot een andere keuze leiden. In dit onderzoek worden de inkomens - en daarna de premieheffing en uitkeringen - daarom zowel toegerekend aan huishoudens als aan personen.[7]

2.3 Data

De gegevens over het totale bedrag aan socialezekerheidsuitkeringen en sociale premies voor 1990 en 1995 zijn afkomstig uit de relevante Sociale Nota's. Gegevens die nodig zijn voor de toerekening van deze uitkeringen en premies/belastingen over de inkomensklassen zijn ontleend aan CBS Inkomenspanelonderzoek (IPO1990 en IPO1995).[8]
Het CBS doet regelmatig onderzoek naar de personele inkomensverdeling. Wij gebruiken de uitkomsten van het CBS Inkomenspanelonderzoek, een steekproef van 217.000 personen (75.000 kernpersonen). Van al deze personen zijn inkomensgegevens verzameld die zijn ontleend aan de administraties van de belastingdienst, de huursubsidie en de studiefinanciering. Er wordt een groot aantal inkomensbestanddelen onderscheiden

---

7 De reguliere CBS-publikaties over de inkomensverdeling omvatten doorgaans het gehele traject primair inkomen (uit arbeid, winst en vermogen) - secundair inkomen (vrij besteedbaar). Het betreft vooral publikatie in de *Sociaal-economische maandstatistiek*, die laten zien hoeveel mensen inkomen hebben en wat hun primaire en bruto inkomens zijn. Vervolgens worden de besteedbare inkomens in beeld gebracht, waarbij tegelijkertijd de overstap van individuen naar huishoudens wordt gemaakt (zie o.a. Trimp, 1993; CBS, 1995, 1998; en Jeurissen, 1994). Ook in de notitie van Caminada (1998a) is aandacht besteed aan het gehele traject primair-secundair inkomen, maar is met behulp van IPO1990 en IPO1995 een andere invalshoek gekozen: inkomensbestanddelen in de secundaire sfeer zijn steeds zowel aan huishoudens als aan individuen toegerekend. De herverdeling in de secundaire sfeer - en de oorzaken van verandering in de periode 1990-1995 - blijven in de onderhavige analyse buiten beschouwing.

8 Soms wijkt het totaalbedrag uit de Sociale Nota af van het totaal van de verdeling zoals die in de CBS IPO is opgenomen. Meestal gaat het om kleinere regelingen. In die gevallen zijn de premies (uitkeringen) met een zodanige factor verhoogd of verlaagd dat het totaalbedrag van premies (uitkeringen) uitkomt op het bedrag uit de Sociale Nota.

(waaronder ook alle sociale uitkeringen en premies). Voor een aantal inkomensbestanddelen heeft het CBS aanvullende berekeningen gemaakt.[9]
De belangrijkste gegevens uit deze personele inkomensstatistiek zijn handzaam samengevat op de zogenaamde MEGAFLOP. De MEGAFLOP biedt de gebruiker mogelijkheden om een aantal of alle van de in totaal 65 onderscheiden inkomenscomponenten te selecteren (combineren). Zo kan bijvoorbeeld worden bezien uit welke componenten het primaire, bruto en besteedbaar inkomen is opgebouwd en aan welke groepen individuen of huishoudens die onderdelen zijn toe te rekenen (al dan niet per deelpopulatie). Het IPO is een panelonderzoek, dat wil zeggen dat van dezelfde personen over een aantal jaren gegevens zijn verzameld, zodat veranderingen in de baten en lasten van sociale zekerheid kunnen worden geanalyseerd.
Vanzelfsprekend voldoen de statistieken nooit aan alle eisen die men daaraan zou willen stellen.[10] Aan dergelijke terechte kritiek valt niet te ontkomen. Daarom brengen we de inkomensgevolgen van de socialezekerheidsregelingen in kaart met behulp van data die voor onderzoek op dit terrein het meest geschikt zijn: IPO1990 en IPO1995.

2.4 Meten met maten

In dit onderzoek zullen de meeste resultaten worden gepresenteerd per decielgroep. Soms is het ook plezierig om de ongelijkheid(sreductie) van inkomens te vatten in één kengetal, ook al treedt daarbij wat meer verlies aan informatie op over de variatie in de ongelijkheid. Er zijn echter tal van dergelijke kengetallen.[11] Welke nu te kiezen?
Inkomensongelijkheidsmaatstaven worden meestal ingedeeld in de zogenaamde lokale en globale maatstaven. Lokale maatstaven kijken slechts naar een gedeelte van de verdeling, zoals de verhouding tussen de aandelen van het 10^e en 3^e deciel, de relatieve (inter)kwartielafstand en de maatstaf van Champernowne. Globale maatstaven nemen de gehele verdeling in ogenschouw. In dit onderzoek wordt - naast de presentatie van decielverdelingen - steeds met globale maatstaven gerekend. Weliswaar hebben sommige lokale maatstaven aantrekkelijke kanten (eenvoudig interpretatie), maar een probleem is dat een deel van de ongelijkheid onzichtbaar blijft bij de toepassing ervan.
Welke globale maatstaven worden berekend, is feitelijk vooral een kwestie van smaak. We berekenen de 'bekende' Gini- en Theilcoëfficiënt en de - wellicht minder bekende - Robin

---

9 Zie *Sociaal-economische maandstatistiek* 10 (5), supplement:41-49 voor een gedetailleerde beschrijving van de inkomensbestanddelen. Zie ook de notitie 'Data en model' van Caminada (1997c).

10 Naast de keuze voor de lengte van de periode (jaarinkomens) die is ingegeven door de beschikbaarheid van het statistisch materiaal, zijn inkomens in de statistiek doorgaans te laag: zwarte inkomsten, belastingontwijking en sommige beloningen in natura blijven buiten het inkomensbegrip. Hierdoor is sprake van een hybride inkomensbegrip op basis waarvan inkomens(her)verdeling zal worden gepresenteerd. Immers, de waargenomen inkomens wijken af van theoretisch wenselijker geachte begrippen, zoals het Hicks-Haig-Simons concept van inkomen.

11 Zie voor handboeken op dit terrein bijvoorbeeld Coulter (1989) en Lambert (1993).

Hoodindicator en Atkinsonindex. Gemeenschappelijk kenmerk is steeds dat een hogere waarde van de index wijst op een grotere inkomensongelijkheid; een lagere waarde duidt op kleinere ongelijkheid. Bij een volledig egalitaire inkomensverdeling is de waarde van alle genoemde indices nul.[12]

Wanneer de verdeling van inkomens en de herverdeling door sociale zekerheid in beeld worden gebracht met globale ongelijkheidsmaatstaven, dan zijn veranderingen in deze coëfficiënten indicatief voor de mate waarin die overdrachten de inkomensongelijkheid doen toe- of afnemen. Indicatief, omdat allerlei afwentelingmechanismen worden genegeerd en de uitkomsten van per index kwantitatief nogal kunnen verschillen.[13] De details omtrent de definitie, karakteristieken en de technische toelichting bij de berekening van de Ginicoëfficiënt, de Theilcoëfficiënt, de Robin Hoodindicator en de Atkinsonindex zijn opgenomen in appendix A. Hier wordt slechts opgemerkt dat zich bij de berekening van de genoemde ongelijkheidsmaatstaven enkele aggregatie- en meetproblemen voordoen, die voor de onderhavige analyse niet van belang zijn, maar wel de vergelijkbaarheid met diverse CBS-publikaties op het terrein van de inkomensverdeling bemoeilijken.[14]

3 Sociale zekerheid en inkomensontwikkeling in de periode 1990-1995

Niet alle regelingen van de sociale zekerheid zullen in de analyse worden betrokken. Na de afbakening van het begrip sociale zekerheid (§3.1), beschrijven we belangrijke ontwikkelingen van de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen. Daarin komen zowel het volume (§3.2) als de uitgaven aan uitkeringen en premieheffing aan de orde (§3.3). Deze ontwikkelingen worden bezien tegen de achtergrond van de algehele ontwikkeling in de inkomensverdeling (§3.4).

---

[12] Dit is een plezierige overeenkomst, omdat procentuele veranderingen in de inkomensgelijkheid nu rechtstreeks een intuïtief duidelijk kader bieden voor een beoordeling. Van deze plezierige eigenschap maken we in dit onderzoek graag gebruik (zie appendix A voor details).

[13] Overigens kan hier reeds worden opgemerkt dat de vier indices wel steeds in dezelfde richting wijzen, dat wil zeggen een forse afname van de inkomensongelijkheid door de sociale zekerheid.

[14] Zo wordt het *niveau* van de ongelijkheid van primair inkomen in dit onderzoek lager weergegeven (vergelijkbare berekeningen voor het bruto inkomen en het besteedbaar inkomen vertonen geen of heel kleine afwijkingen). De reden is dat het CBS een groter aantal inkomensklassen onderscheidt (iets minder ruis) en daarnaast ten behoeve van de berekening van de ongelijkheid van primaire inkomens eerst een nieuwe kwantielverdeling aanbrengt. Zo worden de individuen met primair inkomen in gelijke groepen verdeeld *naar de hoogte van hun primair inkomen*. In dit onderzoek worden groepen individuen echter steeds gerangschikt naar de hoogte van hun bruto inkomen (primair inkomen én uitkeringen), en huishoudens op basis van hun besteedbaar inkomen. Vanzelfsprekend zijn dergelijke kwantielverdelingen al minder scheef, waardoor een deel van de door het CBS waargenomen ongelijkheid niet tot uitdrukking komt in de cijfers van dit onderzoek (zonder dat sprake is van een meetfout).

3.1 Afbakening van het begrip sociale zekerheid

Welke groepen profiteren het meest van de herverdeling door sociale zekerheid? Een vraag die lastig is te beantwoorden, mede omdat het begrip 'sociale zekerheid' niet eenduidig is (Caminada, 1997d). We maken de volgende benadering. Herverdeling door sociale zekerheid wordt in kaart gebracht door een geselecteerd aantal sociale premies en uitkeringen met elkaar te vergelijken per inkomensklasse (in 10%-groepen).[15] Daarbij is uitgegaan van een enge definitie van sociale zekerheid: de som van de sociale voorzieningen en sociale verzekeringen, exclusief de publieke ziektekostenverzekeringen en exclusief de aanvullende pensioenen.

Dit betekent dat bepaalde regelingen hier niet tot de sociale zekerheid worden gerekend (hoewel er redenen kunnen zijn om dat wel te doen), waaronder ook de individuele huursubsidie en de studiebeurs. De lijfrenteverzekeringen worden doorgaans niet tot de sociale zekerheid gerekend, maar over de pensioenen valt te twisten. De reden dat de pensioenen hier toch buiten beschouwing worden gelaten heeft te maken met de beschikbaarheid van data: in de CBS-data is de verdeling van pensioenuitkeringen weliswaar opgenomen, maar die van de premies niet.[16] Ook de regelingen in de sfeer van de ziektekosten AWBZ, ZFW en KPZ blijven buiten beschouwing, hetgeen te maken heeft met het feit dat de uitkeringen en verstrekkingen meestal in natura plaatsvinden. Aangezien het profijt van deze gebonden overdrachten niet kan worden toegerekend (althans niet in de CBS-data), ligt toerekening van de bijbehorende premies evenmin voor de hand. Ten slotte blijven ook de sociale werkvoorziening (WSW) en regelingen inzake gesubsidieerde arbeid (JWG, Banenpools en Experimenten) buiten beschouwing.

3.2 Ontwikkeling van het uitkeringsvolume

Tabel 1 geeft een overzicht van de volumeontwikkeling van de in aanmerking genomen socialezekerheidsuitkeringen in de onderzochte jaren. Om één en ander in perspectief te kunnen plaatsen zijn ook kerncijfers opgenomen over het arbeidsvolume en de uitgaven die met de uitkeringen zijn gemoeid (in % BBP).

---

[15] *Cf.* de werkwijze van Van Herwaarden en De Kam (1988).

[16] Zie hierover Bruinooge en Van de Donk (1993:43) en de notitie van Caminada (1997c).

Tabel 1 Kerncijfers volume sociale zekerheid 1990 en 1995 [a]

	uitkeringsjaren x 1 000			in % arbeidsvolume	
	1990	1995	mutatie	1990	1995
Uitkeringen rechtstreeks van de overheid	568	534	-6%	11,7	10,5
bijstand ABW en Rww	547	510	-7%	11,3	10,1
inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikten IOAW en IOAZ	21	24	14%	0,4	0,5
Uitkeringen volksverzekeringen [b]	2 143	2 270	6%	44,1	44,7
algemene ouderdom AOW	1 956	2 079	6%	40,3	41,0
weduwen en wezen AWW/ANW	187	191	2%	3,8	3,8
Uitkeringen werknemersverzekeringen	1 288	1 399	9%	26,5	27,6
arbeidsongeschiktheid AAW/WAO	778	752	-3%	16,0	14,8
ziekte ZW	346	306	-12%	7,1	6,0
werkloosheid WW: Wgf en AWf	164	341	108%	3,4	6,7
Totaal van deze uitkeringen (kinderbijslag AKW)	3 999 (1 809)	4 203 (1 814)	5%	82,3	82,8
Arbeidsvolume in arbeidsjaren	4 858	5 074	4%	100,0	100,0
Werkzame beroepsbevolking in personen	5 644	6 063	7%	116,2	119,5
i/a-ratio				82,1	82,4
Uitgaven aan bovenstaande uitkeringen [c]	85,8	93,9	9%		
idem in % BBP (relevante uitgavenquote)	16,6	14,7	-1,9 %-punt		

a uitkeringsjaren x 1 000; arbeidsvolume exclusief ziekteverzuim x 1 000 arbeidsjaren; werkzame beroepsbevolking van 15-64 jaar x 1 000 personen; en uitgaven x mld gulden

b AAW-uitkeringen zijn in deze tabel bij de WAO meegerekend

c inclusief uitgaven aan kinderbijslag; uitkeringen en verstrekkingen in het kader van de AWBZ zijn niet toegerekend (zie hoofdtekst)

bron: volumecijfers *Sociale Nota 1999* (bijlage 11A en 11B) en *Macro Economische Verkenning 1999* (CPB:103); uitgaven, zie onder tabel 2 (hierna); door afronding wijkt de som van onderdelen soms af van het totaal

Het aantal uitkeringen is in de periode 1990-1995 gestegen met 5%. Deze stijging kan niet worden toegeschreven aan het aantal rechtstreeks door de overheid verstrekte uitkeringen (-34 duizend). Een deel van de toename is het gevolg van het uitkeringsvolume wegens de volksverzekeringen dat iets meer dan gemiddeld is gestegen (met name door de AOW). De stijging in het uitkeringsvolume in de periode 1990-1995 komt echter vooral voor rekening van de werknemersverzekeringen, en dan met name door het meer dan verdubbelde beroep op de werkloosheidsregelingen (+177 duizend). Overigens valt ook een forse volumedaling waar te nemen bij de Ziektewet en de arbeidsongeschiktheidsregelingen (samen 66 duizend). Deels is dat het gevolg van beleid. Zo worden de werkgevers sinds 1994 rechtstreeks geconfronteerd met de kosten voor ziekte via een eigen risico van loondoorbetaling bij ziekte gedurende de eerst 2 of 6 weken. Ook de AAW/WAO-maatregelen uit 1993 komen tot uitdrukking in de cijfers. Weliswaar is het volume-effect nogal bescheiden (-26 duizend), maar de stapsgewijze kortingen op de uitkeringshoogte, de aanpassing van het AO-criterium en de herkeuringen

hebben de trend van een steeds verdere stijging (althans voor enige tijd) kunnen ombuigen in een daling van het aantal uitkeringsjaren.
Het arbeidsvolume in arbeidsjaren is in deze periode met 4% toegenomen; het aantal uitkeringsjaren met 5%. In het verlengde hiervan is de i/a-ratio gestegen van 82,1 naar 82,4 in 1995; het draagvlak voor de financiering van de sociale zekerheid is dus iets afgenomen. Niettemin, of wellicht juist daarom, is sprake van een daling van de uitgaven aan sociale zekerheid in % van het Bruto Binnenlands Product in deze periode (-1,9%-punt).

3.3 Toegerekende premie- en uitkeringsbedragen

Tabel 2 geeft een overzicht van de premies en uitkeringen die zullen worden toegerekend. Logischerwijs wordt dan voor beide jaren steeds minder aan premies toegerekend dan wegens uitkeringen. Dit negatieve verschil wordt immers vooral verklaard door de rijksbijdragen in de financiering van de sociale zekerheid.[17] Zo worden de sociale voorzieningen en de kinderbijslag AKW volledig uit de algemene middelen (belastingen) gefinancierd. Om deze reden zijn tevens de benodigde belastingmiddelen als sluitpost opgenomen om zodoende het saldo van uitkeringen en premies (en belastingen) steeds op nul te laten sluiten. Zie tabel 2.

[17] Daarnaast wordt het verschil veroorzaakt door administratiekosten en overschotten/tekorten op de exploitatierekening van de sociale zekerheid. Uit kwantitatief oogpunt zijn met name de administratiekosten van belang (van de in aanmerking genomen regelingen bedragen de administratiekosten in 1990 circa 3,6 miljard gulden en in 1995 circa 4,6 miljard gulden; bron onder tabel 2).

Tabel 2 Toegerekende uitkeringen en premies 1990 en 1995

	bedragen x mld gulden			in % BBP	
	1990	1995	mutatie	1990	1995
Uitkeringen[a]	*85,8*	*93,9*	*9%*	*16,6*	*14,7*
rechtstreeks van de overheid[b]	16,9	18,4	9%	3,3	2,9
ABW en Rww	10,4	11,5	11%	2,0	1,8
AKW	6,1	6,3	5%	1,2	1,0
IOAW en IOAZ	0,4	0,5	27%	0,1	0,1
volksverzekeringen	33,6	38,1	13%	6,5	5,9
AOW	29,4	33,5	14%	5,7	5,2
AWW/ANW	4,2	4,6	10%	0,8	0,7
werknemersverzekeringen	35,3	37,5	6%	6,8	5,9
WAO	7,6	7,3	-4%	1,5	1,1
AAW	13,4	12,6	-5%	2,6	2,0
ZW	10,2	8,0	-21%	2,0	1,3
WW: Wgf en Awf	4,1	9,5	131%	0,8	1,5
Premies[c]	*57,6*	*76,7*	*33%*	*11,2*	*12,0*
volksverzekeringen	33,7	51,1	52%	6,5	8,0
AOW	29,1	32,5	12%	5,6	5,1
AWW/ANW	2,5	4,7	86%	0,5	0,7
AAW	2,1	13,8	570%	0,4	2,2
werknemersverzekeringen	23,9	25,6	7%	4,6	4,0
WAO	8,6	8,1	-6%	1,7	1,3
ZW	10,3	7,5	-27%	2,0	1,2
WW: Wgf en Awf	5,0	10,0	99%	1,0	1,6
Saldo uitkeringen - premies[d] *= sluitpost belastingen*[e]	*28,2*	*17,2*	*-39%*	*5,5*	*2,7*

a in tabel 1 gelden in beginsel dezelfde rubrieken 'rechtstreeks van de overheid', 'volksverzekeringen en 'werknemersverzekeringen'; zie ook onder b en c
b inclusief uitkeringen in het kader van de kinderbijslag AKW
c premies AAW zijn - anders dan de uitkeringen - ondergebracht bij de volksverzekeringen
d wegens premies en uitkeringen is een verschillend bedrag toegerekend als gevolg van de diverse rijksbijdragen in de financiering van de sociale zekerheid (gefinancierd uit algemene middelen)
e sluitpost: de benodigde belasting om het saldo van premies en uitkeringen op nul te brengen

bron: *Sociale Nota 1993* (cijfers 1990: bijlagen 8.1.A en 8.2.A) en *Sociale Nota 1998* (cijfers 1995: bijlagen 7.1.A en 7.2.A); door afronding wijkt de som van onderdelen soms af van het totaal

Het blijkt dat het bedrag van de in aanmerking genomen uitkeringen met 9% is gestegen in de periode 1990-1995, en dat van de sociale premies met 33%. In het verlengde blijkt de rijksbijdrage in de financiering van de sociale zekerheid nogal fors te zijn teruggelopen (39% of 11,0 mld). Deze verminderde rijksbijdrage komt vrijwel volledig voor rekening van de zogenaamde AAW/AWW-schuif. In 1990 werden de AAW/AWW voor 11,6 miljard gulden uit belastingen gefinancierd, maar sinds 1994 wordt deze regelingen weer volledig uit sociale

premies gefinancierd.[18] Het voorgaande verklaart tevens waarom de premies voor de volksverzekeringen veel sneller dan gemiddeld zijn gestegen; daarentegen zijn de premies werknemersverzekeringen juist iets minder snel dan gemiddeld gestegen.[19]
Aan de kant van de uitkeringen valt met name de relatief grote uitgaventoename op bij de volksverzekeringen. Voor een belangrijk deel is dat het gevolg van de volumestijging bij de AOW; een veel kleiner deel komt voor rekening van de stijging in de uitkeringshoogte, omdat de koppeling van de uitkeringen aan de CAO-loonontwikkeling veelal niet volledig (1992) of in het geheel niet is doorgevoerd (1993, 1994 en 1995). De achterblijvende uitgavengroei van de werknemersverzekeringen in de periode 1990-1995 is het resultaat van tegengestelde krachten: stijgende uitgaven bij de werkloosheidsuitkeringen (+0,7%-punt BBP), en dalende uitgaven in het kader van de Ziektewet (-0,7%-punt BBP) en de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid (-0,9%-punt BBP). Samengenomen is dus meer dan 85% van de totale daling van de uitgavenquote (-1,9%-punt BBP) toe te rekenen aan de AAW/WAO en de ZW.[20]

3.4 Ontwikkeling in de inkomensverdeling [21]

Om de verdeling van de uitkeringen en de premieverdeling in perspectief te kunnen plaatsen (§4), geven we hier eerst nog een overzicht van de ontwikkeling in de inkomensverdeling. Uitgangspunt is het primaire inkomen, aangezien herverdeling vooral plaatsvindt tussen personen die op eigen kracht een inkomen verwerven en degenen die zijn aangewezen op een uitkering. Zoals bleek, valt over de vraag of de inkomens beter kunnen worden toegerekend aan groepen huishoudens of aan groepen individuen, te twisten (zie §2). Daarom worden de inkomens steeds zowel toegerekend aan huishoudens als aan personen. Zie tabel 3.

---

18 Volgens de Miljoenennota 1993 (p.325), betreft het een schuif-operatie van circa 12 miljard.

19 Bij de premies volksverzekeringen en de premies werknemersverzekeringen zijn zowel het werknemersdeel als het werkgeversdeel meegerekend.

20 Zie appendix B voor details omtrent de ontwikkeling van het uitkeringsvolume en de toegerekende uitkeringen en premieheffing. Ook cijfers over het jaar 1997 zijn in deze appendix opgenomen.

21 Deze paragraaf is gebaseerd op de notitie 'Primaire en secundaire inkomensverdeling: 1990 en 1995' van Caminada (1998a).

Tabel 3 Verdeling van primaire inkomens 1990 en 1995 [a]

	totaal	10%-groepen										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	6 t/m 10
	in mld	procentuele aandelen van het totaal										
Huishoudens												
in 1990	300	1	1	3	5	8	10	12	14	18	29	82,3
in 1995	356	1	1	3	5	7	9	12	15	18	29	83,5
verschil	56	0,2	-0,1	-0,1	-0,6	-0,6	-0,3	0,1	0,2	0,7	0,5	+1,2
Individuen												
in 1990	300	0	1	2	3	5	8	12	16	20	34	89,1
in 1995	356	0	1	2	3	5	8	12	16	20	33	88,5
verschil	56	0,1	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,1	-0,3	0,1	0,1	-0,4	-0,4

a De samenstelling van de decielgroepen is niet identiek voor huishoudens en voor individuen. Individuen zijn gerangschikt naar de hoogte van het persoonlijk inkomen, terwijl huishoudens zijn gerangschikt naar de hoogte van hun besteedbaar inkomen.

bron: bewerking bestand Huishoudens en Individuen 2 bij de *Personele Inkomensverdeling 1990* en *1995* (CBS, 1993 en 1997); door afronding kan de som van onderdelen afwijken van het totaal

Voor beide jaren stijgen de inkomensaandelen van de decielen gestaag. Dit geldt zowel voor groepen individuen als voor groepen huishoudens, zij het in verschillende mate. De verdeling van huishoudens is minder scheef, omdat de inkomens van de individuele leden - met, zonder of een laag inkomen - zijn samengevoegd. Hierdoor is sprake van herverdeling binnen huishoudens. Personen die slechts een korte tijd hebben gewerkt (vakantiewerkers) zullen op basis van het persoonlijk inkomen veelal zijn ingedeeld in het 1ste deciel.[22] Nadat inkomens zijn samengevoegd in het huishoudensinkomen kunnen zij op basis daarvan tot hogere decielen behoren.[23] In het verlengde is de inkomensongelijkheid tussen individuen meestal groter dan tussen huishoudens (*cf.* SCP, 1992:418).

De gepresenteerde decielverdelingen wekken de indruk dat er niet veel is veranderd tussen 1990 en 1995; de verschillenanalyse bevestigt dat het inderdaad veelal gaat om fracties van procenten. Dergelijke verschillen zijn voor een vijfjaarsperiode nogal bescheiden.
Bij vergelijking van de resultaten voor huishoudens met die voor individuen, blijkt er overigens wel een markant verschil in de ontwikkeling van het primaire inkomen. Bij de individuele verdeling is sprake van een - marginale - nivellering wanneer 1990 met 1995 wordt vergeleken, maar bij huishoudens is juist sprake van een bescheiden denivellering. Dit komt onder meer tot

22 Het 1ste deciel wordt daarnaast vooral bevolkt door studenten en zelfstandigen met niet-positieve inkomens.

23 Ter illustratie; wanneer groepen huishoudens en individuen juist op een vergelijkbare manier zijn gerangschikt (beiden naar de hoogte van het besteedbaar huishoudensinkomen), dan bevinden zich in de eerste zes decielen vanzelfsprekend 60% van het totaal aantal huishoudens. Gemeten naar het aantal personen met bruto inkomen bedraagt dit aandeel echter 'slechts' 48%, zowel in 1990 als in 1995. In de decielen 7 t/m 10 geldt het omgekeerde: het aandeel van personen met inkomen is steeds groter dan het aandeel huishoudens. Met andere woorden, het gemiddeld aantal verdieners per huishouden loopt op met de inkomensdecielen: in beide jaren van 1,1 voor het laagste deciel tot 2,5 à 2,6 in het topdeciel.

uitdrukking in het gezamenlijke inkomensaandeel van de hoogste vijf decielgroepen. Bij individuen is dat aandeel in deze periode met 0,4%-punt gedaald en bij huishoudens met 1,2%-punt gestegen.[24]

Er zijn twee oorzaken aan te wijzen waarom de primaire inkomensverdeling van huishoudens schever is geworden - en die van individuen niet:

- De substantiële toename van het aantal individuen met inkomen binnen een meerpersoonshuishouden. Het aantal tweeverdieners is in deze periode met maar liefst 17% is toegenomen, terwijl aantal alleenverdieners met 22% is gedaald! Omgerekend is het aantal tweeverdieners jaarlijks gemiddeld met 90 duizend toegenomen; het aantal alleenverdieners is in deze periode met gemiddeld 60 duizend per jaar afgenomen.[25] In de statistiek van de inkomensverdeling van individuen zijn partners van alleenverdieners weliswaar opgenomen, zij het met een nulinkomen. Wanneer partners dan een gemiddeld laag deeltijdinkomen gaan verwerven nemen de inkomensverschillen in de huishoudensverdeling af, maar blijkbaar zijn de verschillen bij huishoudens toegenomen. Dit impliceert dat het extra inkomen vooral terecht is gekomen aan de bovenkant van de inkomensverdeling van huishoudens.
- Ten tweede kan de waargenomen denivellering van primair huishoudensinkomen voor een belangrijk deel worden verklaard uit het toegenomen aantal huishoudens, en dan met name het aantal individuen dat alleen een huishouden is gaan voeren en gemiddeld genomen over een laag individueel inkomen beschikt. Of andersom: door individualisering zijn meer individuen een primair inkomen gaan verwerven, waardoor meer eenpersoonshuishoudens mogelijk zijn geworden (*cf.* WRR, 1996:71). Hoe dit ook zij, de herverdeling *binnen* huishoudens is kleiner geworden.

4 Herverdeling door sociale zekerheid

De ondersteuning van zwakken in de samenleving is een van de doelstellingen van de sociale zekerheid.[26] Meer bemiddelden worden gedwongen mee te betalen voor de minder bedeelden. Deze beoogde solidariteit, die leidt tot herverdeling van inkomens, verschilt per in aanmerking genomen socialezekerheidsregeling. Ruwweg kunnen drie categorieën worden onderscheiden:[27]

---

[24] Zie ook §5, waarin de ongelijkheid van inkomens is samengevat in kengetallen (globale indices). Alle maatstaven wijzen in dezelfde richting: in de periode 1990-1995 is de ongelijkheid voor individuen iets afgenomen, maar bij de toerekening aan huishoudens is de primaire inkomensongelijkheid toegenomen.

[25] Persbericht CBS 1 april 1998 (internet: *http://www.cbs.nl/nl/diensten/persberichten/pb98n082.htm*).

[26] Deze alinea is gebaseerd op Koopmans *et al* (1995:109 e.v.).

[27] De meeste socialezekerheidsregelingen bestaan uit overdrachten in geld. De regelingen in de sfeer van de ziektekosten (de gebonden overdrachten AWBZ en ZFW) blijven in deze analyse buiten beschouwing. Zie §3.1.

- De volksverzekeringen, waarbij de solidariteitsgedachte voorop staat. De uitkering is - afgezien van verschillen in de samenstelling van het huishouden - voor iedere gerechtigde even hoog, maar de premieheffing varieert met het inkomen. De volksverzekeringen bieden dekking aan alle ingezetenen.
- De werknemersverzekeringen zijn gebaseerd op de equivalentiegedachte, in de zin dat de premieheffing is afgestemd op het verzekerde risico (loonderving). Deze verzekeringen bestrijken de werknemers in de particuliere sector en die in de gepremieerde en gesubsidieerde sector. Ook voor ambtenaren gelden vergelijkbare regelingen voor salarisderving door ziekte, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid.
- De sociale voorzieningen vormen het sluitstuk van het Nederlandse stelsel van sociale zekerheid. Met name de bijstand (ABW) spant een vangnet voor alle gevallen waarin niet door de andere regelingen wordt voorzien. De sociale voorzieningen worden uit de algemene middelen bekostigd.

Gelet op de aard en de vormgeving van de regelingen mag bij de volksverzekeringen en de sociale voorzieningen een zekere verticale herverdeling van inkomens worden verwacht. Bij de werknemersverzekeringen zal dat, gelet op het gehanteerde equivalentiebeginsel, in veel mindere mate het geval zijn. Daar gaat het primair om horizontale herverdeling van inkomens.

In deze paragraaf brengen we de herverdeling van inkomens via de diverse sociale regelingen in kaart. Hierdoor wordt beleidmakers inzicht verschaft over de mate waarin het stelsel inkomens herverdeeld.
De werkwijze is als volgt. De toerekening van inkomens(bestanddelen) vindt wederom zowel plaats aan huishoudens (§4.1) als aan individuen (§4.2) en de resultaten worden steeds gepresenteerd voor de afzonderlijke decielgroepen.[28] Steeds brengen we eerst de verdeling van sociale premies en uitkeringen in kaart die in tabel 2 gezamenlijk zijn aangemerkt als 'sociale zekerheid'.[29] Aan de premiekant worden zowel het werkgeversdeel als het werknemersdeel toegerekend. Daarbij wordt verondersteld dat deze premies volledig ten laste komen van de betrokken huishoudens cq. individuen.[30] Vervolgens worden beide verdelingen met elkaar in verband gebracht en wordt het saldo als 'herverdeling' aangemerkt. Aldus benaderd zal voor beide jaren steeds minder aan premieheffing worden toegerekend dan wegens uitkeringen, onder meer als gevolg van de diverse rijksbijdragen in de financiering van

---

[28] In §5 worden globale statistische ongelijkheidsmaatstaven berekend.

[29] Gegevens over het totale bedrag aan socialezekerheidsuitkeringen en premieheffing zijn afkomstig uit de Sociale Nota's 1993 en 1997 (zie onder tabel 2) en de gegevens die nodig zijn voor de toerekening van deze bedragen over de inkomensklassen zijn ontleend aan CBS IPO1990 en IPO1995 (zie hierover §2.3 'Data').

[30] Deze aanname impliceert dat werkgevers er volledig in zijn geslaagd om de premiedruk af te wentelen op partners in het ruilverkeer. In de literatuur treft men ook andere veronderstellingen aan over de afwenteling van werkgeverspremies. Het blijkt echter dat de resultaten betrekkelijk ongevoelig zijn voor de gebruikte veronderstelling. In dit onderzoek worden afwentelingsmechanismen genegeerd (zie hierover §2.1 en §2.4).

de sociale zekerheid (zie §3.3). Daarom is ook het benodigde deel van belastingmiddelen toegerekend aan de decielgroepen, waardoor het totale saldo van uitkeringen en premieheffing in ruime zin toch steeds op nul sluit.[31]

4.1 ... toegerekend aan huishoudens

In tabel 4 zijn de huishoudens gerangschikt in tien gelijke groepen. Aldus valt te zien welk aandeel in het totaal van uitkeringen en premieheffing (in ruime zin) ieder deciel heeft. Uitgangspunt is het primaire inkomen. Daarnaast is in tabel 4 het begrip 'inkomen na sociale zekerheid' opgenomen. Aan de hand van dit gepostuleerde inkomensbegrip kan worden afgelezen in welke mate het aandeel van het primaire inkomen per decielgroep verandert door het saldo van socialezekerheidsuitkeringen en sociale premies plus belastingen (ook partieel weergegeven door de rij 'saldo'). Aldus ontstaat een beeld van de omvang van de verticale herverdeling door sociale zekerheid in Nederland.[32]

---

[31] Het benodigde deel van de belastingen is steeds conform de verdeling van de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting over de decielen volgens IPO1990 of IPO1995 toegerekend.

[32] De verticale herverdeling tussen huishoudens in verschillende decielen (van hoog naar laag) laat zich in tabel 4 - wellicht enigszins verwarrend - horizontaal aflezen. In dit onderzoek worden de verdelingen steeds horizontaal gepercenteerd en gepresenteerd.

Tabel 4 Herverdeling door sociale zekerheid 1990 en 1995 [a]

huishoudens	totaal	10%-groepen besteedbaar huishoudensinkomen											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1t/m5	6t/m10
	in mld	procentuele aandelen van het totaal											
primair inkomen													
in 1990	300	1	1	3	5	8	10	12	14	18	29	18	82
in 1995	356	1	1	3	5	7	9	12	15	18	29	17	83
+/+ socialezekerheidsuitkeringen													
in 1990	86	7	14	14	12	10	10	9	9	8	9	56	44
in 1995	94	8	13	14	12	11	10	9	8	8	8	58	42
w.o. rechtstreeks van de overheid													
in 1990	17	17	18	13	9	9	8	7	7	7	6	65	35
in 1995	18	17	16	18	9	8	7	7	6	6	6	68	32
w.o. volksverzekeringen													
in 1990	34	7	18	18	14	9	8	7	7	7	7	65	35
in 1995	38	6	18	16	15	11	8	7	7	6	6	66	34
w.o. werknemersverzekeringen													
in 1990	35	3	7	10	11	13	12	12	11	10	11	44	56
in 1995	37	4	7	10	11	12	12	12	11	10	10	44	56
-/- sociale premies en belastingen													
in 1990	86	2	3	5	6	8	10	12	14	16	25	24	76
in 1995	94	2	3	5	6	8	10	12	14	17	24	23	77
w.o. volksverzekeringen													
in 1990	34	2	3	5	7	9	11	13	14	16	19	27	73
in 1995	51	2	3	5	7	9	11	13	15	17	20	26	74
w.o. werknemersverzekeringen													
in 1990	24	2	4	6	8	10	12	13	14	15	16	30	70
in 1995	26	2	3	5	7	9	11	13	15	16	17	27	73
w.o. belastingen [b]													
in 1990	28	2	2	3	4	5	7	9	12	17	39	17	83
in 1995	17	1	1	2	3	4	6	8	11	17	47	11	89
= inkomen na herverdeling													
in 1990	300	2	4	6	7	8	10	11	13	15	24	27	73
in 1995	356	2	4	5	6	8	9	11	13	16	25	26	74
		verandering inkomensaandeel door sociale zekerheid (%-punten)											
saldo van uitkeringen en premies													
in 1990	0	1,5	3,0	2,6	1,5	0,6	-0,1	-0,7	-1,4	-2,2	-4,7	9,1	-9,1
in 1995	0	1,5	2,7	2,5	1,7	0,7	-0,1	-0,8	-1,5	-2,4	-4,4	9,1	-9,1
verschil	*0*	*0,1*	*-0,2*	*-0,1*	*0,2*	*0,1*	*0,0*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,2*	*0,3*	*0,0*	*0,0*

a zie tabel 2 voor de specificatie van de rubrieken 'rechtstreeks van de overheid', 'volksverzekeringen en 'werknemersverzekeringen' (de uitkeringen 'rechtstreeks van de overheid' bevatten ook de kinderbijslag AKW; de premies AAW zijn - anders dan de uitkeringen - ondergebracht bij de volksverzekeringen)

b ook het benodigde deel van de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting - conform de verdeling over de decielen volgens IPO - is toegerekend (financiering rijksbijdrage sociale zekerheid)

toelichting: De hogere decielen hevelen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen inkomen over naar de lagere decielen (grijze vlakken). Voor het gehele stelsel ligt het omslagpunt voor groepen huishoudens bij de overgang van het 5de naar het 6de deciel (gestippelde lijn).

bron: zie onder tabel 2 en tabel 3 en eigen bewerking

Het beeld op hoofdlijnen verschilt niet veel voor 1990 en 1995 ...

Voor beide jaren ontstaat globaal hetzelfde beeld. De procentuele aandelen van de inkomens per 10%-groep blijken gestaag te stijgen. Dit geldt zowel voor het primaire inkomen als voor het inkomen ná herverdeling (zij het in verschillende mate). Er blijkt zich een vrij omvangrijke verticale herverdeling van inkomens voor te doen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen. De lagere decielen zien door inkomensoverdrachten hun aandeel in het inkomen na herverdeling toenemen. Voor hogere decielen geldt het omgekeerde: het aandeel in het inkomen na herverdeling is kleiner dan hun aandeel in het primaire inkomen. Voor het gehele stelsel wordt het omslagpunt voor beide onderzochte jaren gelokaliseerd bij de overgang van het 5de naar het 6de deciel (weergegeven door de gestippelde lijn). De eerste vijf decielen zien hun gezamenlijk inkomensaandeel stijgen, zowel in 1990 als in 1995, met 9,1%-punt.

De gepresenteerde decielverdelingen wekken de indruk dat er niet veel is veranderd tussen 1990 en 1995; de verschillenanalyse bevestigt dat het inderdaad veelal gaat om fracties van procentpunten.

... socialezekerheidsuitkeringen

De uitkeringen rechtstreeks van de overheid concentreren zich in de eerste drie decielen (samen 50% in 1995; 48% in 1990). Het gaat hier met name om sociale voorzieningen op het minimumniveau uit hoofde van de Bijstand, Rww en IOAW/IOAZ. Het feit dat ook de hoogste vijf decielen nog een aanzienlijk aandeel van deze uitkeringen ontvangen (32% in 1995; 35% in 1990) komt vooral voor rekening van de kinderbijslag.

De uitkeringen krachtens de volksverzekeringen zijn in 1990 en 1995 voor de helft in de decielen 2 t/m 4 geconcentreerd. In deze klassen komen veel bejaarden met een AOW-uitkering voor.

De uitkeringen krachtens de werknemersverzekeringen bevinden zich wat meer in de hogere decielen. Uit het opvallend stabiele aandeel van alle 10%-groepen in beide jaren, zou kunnen worden afgeleid dat het afnemende belang van uitkeringen in het kader van de ZW en de AAW/WAO, is gecompenseerd door het toenemende belang van de werkloosheidsuitkeringen. In §6 wordt dieper ingaan op specifieke onderdelen van het stelsel van sociale zekerheid.

... sociale premies en belastingen

Het tweede deel van tabel 4 geeft voor beide jaren de verdeling van de sociale premies en het vereiste deel van de belastingen ter financiering van de rijksbijdrage in de sociale zekerheid. Voor beide jaren blijken de premies en belastingen nogal inkomensafhankelijk te zijn, dat wil zeggen in vergelijking met de verdeling van het primair inkomen. Opvallend is dat ook deze verdeling nauwelijks is veranderd. Opvallend, want het aandeel van de progressieve

belastingen in de financiering van de sociale zekerheid is in deze periode teruggelopen van 33% naar 18%.

Het procentuele aandeel van de premies volksverzekeringen loopt voor beide jaren op met de inkomensklassen. Ook dit is opmerkelijk, omdat sinds 1990 (operatie 'Oort') een betrekkelijk lage premiegrens voor de volksverzekeringen geldt. Daarboven zijn deze premies niet langer verschuldigd.[33] Desondanks blijft het aandeel van deze premies oplopen met de inkomensdecielen.

Ook bij de premies werknemersverzekeringen loopt het procentuele aandeel voor beide jaren op met de inkomensklassen. Opvallend is de toename van aandeel van de hoogste vijf 10%-groepen in de beschouwde periode; van 70 naar 73%. Dit is mede het gevolg van de schevere primaire inkomensverdeling van huishoudens (zie §3.4).

De verdeling van de belastingen is voor beide jaren progressief in vergelijking met de verdeling van het primaire inkomen, en is bovendien aanmerkelijk progressiever geworden. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het fors toegenomen aandeel van het topdeciel; van 39% in 1990 tot 47% in 1995. Daarnaast was het fiscale inkomensbeleid in deze periode vooral gericht op lastenverlichting aan de onderkant van de arbeidsmarkt (lagere decielen).[34]

Samengenomen blijkt ook in de verdeling van de financiering van de sociale zekerheid niet veel te zijn veranderd wanneer deze is toegerekend aan groepen huishoudens.

... inkomen na herverdeling

Bij een vergelijking valt het op dat de premieheffing tamelijk sterk oplopend is verdeeld over de 10%-groepen, terwijl de uitkeringen in verhouding gelijkmatiger zijn gespreid. Voor beide jaren sluit het saldo van premies en uitkeringen niet op nul; wél wanneer ook de rijksbijdragen in de financiering van de sociale zekerheid worden toegerekend. In dat geval kan worden vastgesteld hoe de procentuele aandelen van het primair inkomen veranderen als gevolg van de herverdeling door de sociale zekerheid. Het stelsel bewerkstelligt een vrij omvangrijke herverdeling van inkomens, van hoog naar laag. Huishoudens in het 2de en 3de deciel profiteren het meest van de herverdeling door de hier beschouwde uitkeringen en premies (en belastingen). Zoals reeds vermeld, zien de laagste vijf decielen hun gezamenlijk inkomensaandeel per saldo stijgen, zowel in 1990 als in 1995, met 9,1%-punt. Bij de toerekening aan groepen huishoudens blijkt de mate van verticale herverdeling door de sociale zekerheid in de periode 1990-1995 niet te zijn gewijzigd, dat wil zeggen voor de samenleving

---

[33] De heffing van de premies volksverzekeringen wordt gecombineerd geheven met de heffing van de loon- en inkomstenbelasting over de lengte van de eerste schijf.

[34] Het fiscale inkomensbeleid van het kabinet-Lubbers III en het kabinet-Kok I had in deze periode twee doelstellingen: de afstand tussen lonen en uitkeringen vergroten en de koopkracht van de laagste inkomens beschermen. Daartoe zijn respectievelijk het arbeidskostenforfait en de belastingvrije som additioneel verhoogd, dat wil zeggen boven de - gedeeltelijke - correctie voor inflatie. Financiering van deze lastenverlichting is grotendeels gevonden door de inflatiecorrectie sinds 1992 niet of niet volledig toe te passen op de schijven, alsmede door het niet of niet volledig doorvoeren van de koppeling van de uitkeringen aan de CAO-loonontwikkeling in de periode 1992-1995. Per saldo is overigens sprake van lastenverlichting in deze periode.

als geheel. Het voorgaande laat onverlet dat per deciel soms sprake is van een (kleine) voor- of achteruitgang. Zo ontvangen het 1ste, 4de en 5de deciel in 1995 per saldo meer via de sociale zekerheid dan in 1990, terwijl het 2de en 3de deciel per saldo minder ontvangen. De lasten worden in 1995 nog wat meer opgebracht door de hogere inkomens, met name door het 7de, 8ste en 9de deciel. Daarentegen heeft het topdeciel in 1995 ten opzichte van 1990 minder bijgedragen aan de financiering van de sociale zekerheid.

4.2 ... en aan individuen

Op analoge wijze kunnen de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen worden toegerekend aan individuen. Tabel 5 geeft een samenvatting, waarbij alle bedragen zijn toegerekend aan personen die zijn gerangschikt in 10%-groepen op basis van de hoogte van hun bruto inkomen. Zoals opgemerkt verschilt deze indeling van de decielenindeling van huishoudens (verdeling op basis van huishoudensinkomens; zie §3.4).

Tabel 5 Herverdeling door sociale zekerheid 1990 en 1995 [a]

individuen	totaal	10%-groepen van het bruto inkomen van personen											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1t/m6	7t/m10
	in mld	procentuele aandelen van het totaal											
primair inkomen													
in 1990	300	0	1	2	3	5	8	12	16	20	34	19	81
in 1995	356	0	1	2	3	5	8	12	16	20	33	20	80
+/+ socialezekerheidsuitkeringen													
in 1990	86	1	7	12	17	17	13	9	8	9	7	67	33
in 1995	94	1	8	13	18	17	13	9	7	7	7	70	30
w.o. rechtstreeks van de overheid													
in 1990	17	1	4	19	22	17	6	4	6	10	11	69	31
in 1995	18	1	4	19	24	18	5	4	6	8	10	73	27
w.o. volksverzekeringen													
in 1990	34	0	15	17	22	17	9	6	4	4	5	81	19
in 1995	38	0	15	17	21	15	9	6	4	5	5	79	21
w.o. werknemersverzekeringen													
in 1990	35	1	2	4	9	16	21	15	13	13	7	52	48
in 1995	37	1	3	5	12	18	21	14	11	9	7	59	41
-/- sociale premies en belastingen													
in 1990	86	0	1	3	4	7	10	13	15	18	29	25	75
in 1995	94	0	1	3	4	7	10	13	16	18	27	25	75
w.o. volksverzekeringen													
in 1990	34	0	1	3	5	8	12	15	18	19	19	29	71
in 1995	51	0	1	3	5	8	11	15	18	19	20	29	71
w.o. werknemersverzekeringen													
in 1990	24	1	2	3	5	7	11	15	19	20	18	29	71
in 1995	26	1	2	3	5	7	11	15	19	19	18	28	72
w.o. belastingen [b]													
in 1990	28	0	1	2	3	5	6	8	10	15	49	18	82
in 1995	17	0	0	1	2	3	4	5	7	15	62	11	89
= inkomen na herverdeling													
in 1990	300	0	3	5	6	8	9	11	14	17	27	31	69
in 1995	356	0	3	5	6	8	9	11	13	17	28	31	69
		verandering inkomensaandeel door sociale zekerheid (%-punten)											
saldo van uitkeringen en premies													
in 1990	0	0,1	1,8	2,6	3,5	2,8	1,1	-1,0	-2,0	-2,6	-6,2	11,8	-11,8
in 1995	0	0,1	1,8	2,7	3,6	2,8	0,8	-1,0	-2,3	-3,0	-5,4	11,8	-11,8
verschil	*0*	*0,0*	*0,1*	*0,1*	*0,0*	*-0,1*	*-0,2*	*-0,1*	*-0,3*	*-0,4*	*0,8*	*-0,1*	*0,1*

a zie tabel 2 voor de specificatie van de rubrieken 'rechtstreeks van de overheid', 'volksverzekeringen en 'werknemersverzekeringen' (de uitkeringen 'rechtstreeks van de overheid' bevatten ook de kinderbijslag AKW; de premies AAW zijn - anders dan de uitkeringen - ondergebracht bij de volksverzekeringen)

b ook het benodigde deel van de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting - conform de verdeling over de decielen volgens IPO - is toegerekend (financiering rijksbijdrage sociale zekerheid)

toelichting: De hogere decielen hevelen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen inkomen over naar de lagere decielen (grijze vlakken). Voor het gehele stelsel ligt het omslagpunt voor groepen individuen bij de overgang van het 6de naar het 7de deciel (gestippelde lijn).

bron: zie onder tabel 2 en tabel 3 en eigen bewerking

Voor beide jaren ontstaat op hoofdlijnen hetzelfde beeld als bij de toerekening aan huishoudens; de lagere decielen zien via de sociale zekerheid hun aandeel in het inkomen na herverdeling toenemen en voor de hogere decielen geldt het omgekeerde. Personen in de decielen 2 t/m 5 profiteren het meest van de herverdeling door de hier beschouwde sociale uitkeringen, premies en belastingen. Anders dan wellicht op het eerste gezicht verwacht zou kunnen worden geldt dit niet voor het 1ste deciel; de toename van het inkomensaandeel door sociale zekerheid is beide jaren zelfs verwaarloosbaar klein (+0,1%-punt). Anders dan bij huishoudens, bedraagt het procentuele aandeel van de uitkeringen hier slechts één procent. Deels houdt dit verband met de samenstelling van het 1ste deciel (vooral bevolkt door een groep personen die slechts een deel van het jaar inkomen geniet en door studenten en zelfstandigen met niet-positieve inkomens), en deels wordt dit veroorzaakt omdat de studiebeurs niet is meegerekend.
Het 8ste en 9de deciel dragen in 1995 per saldo wat meer bij aan de financiering van de sociale zekerheid dan in 1990. Dit verlies komt voor een belangrijk deel voor rekening van het verminderde profijt van de socialezekerheidsuitkeringen (samengenomen), en dan in het bijzonder door de uitkeringen krachtens de werknemersverzekeringen (zie hierover ook §6). Opmerkelijk groot is de 'winst' voor het topdeciel wanneer het jaar 1990 met het jaar 1995 worden vergeleken; deze topinkomens hebben in 1995 per saldo een beduidend lager aandeel in de financiering van de sociale zekerheid (27%) dan in 1990 nog het geval was (29%). Nagenoeg spiegelbeeldig worden de lasten in 1995 nog meer worden opgebracht door deciel 7 t/m 9.
Samengenomen profiteren personen in de eerste zes decielen van de herverdeling door sociale zekerheid. Het omslagpunt wordt nu gelokaliseerd bij de overgang van het 6de naar het 7de deciel (een deciel later dan bij de toerekening aan huishoudens). De eerste zes decielen zien hun gezamenlijk inkomensaandeel toenemen met 11,8%-punt. Ook nu blijkt de omvang van deze verticale herverdeling door de sociale zekerheid - van de hoogste vier decielen naar de laagste zes decielen - exact gelijk te zijn gebleven in de periode 1990-1995 (11,8%-punt).

Merk op dat de omvang van de verticale herverdeling door sociale zekerheid in beide onderzochte jaren tussen decielgroepen individuen groter is dan tussen decielgroepen huishoudens (resp. 11,8%-punt en 9,1%-punt). Doordat de individuele inkomens zijn samengevoegd in het huishoudensinkomen, is de herverdeling tussen huishoudens steeds minder groot dan tussen individuen. Bij de toerekening aan huishoudens profiteren per saldo de eerste vijf decielen; bij personen de eerste zes decielen. Gegeven de (subjectieve) keuze voor het individu of het huishouden als inkomenseenheid, kan niettemin objectief worden

vastgesteld dat de verticale herverdeling door sociale zekerheid niet is veranderd in de onderzoeksperiode (voor beide jaren gelijk geraamd).[35]

5 Nadere analyse met behulp van globale ongelijkheidsmaatstaven

In deze paragraaf brengen we de verdeling van inkomens en de herverdeling door sociale zekerheid in beeld met globale ongelijkheidsmaatstaven. De verandering in deze kengetallen zijn indicatief voor de mate waarin de sociale zekerheid de inkomensongelijkheid doet afnemen (zie §2; appendix A bevat details). In tabel 6 staan de resultaten van de volgende maatstaven: de Robin Hoodindicator, de Ginicoëfficiënt, de Theilcoëfficiënt en de Atkinsonindex.[36] Een lagere waarde van de index wijst op een kleinere inkomensongelijkheid. Het blijkt dat alle genoemde indices duiden op een forse afname van de ongelijkheid door de sociale zekerheid. De omvang van de waargenomen nivellering verschilt echter per index. Om de eenduidig waargenomen nivellering toch eenduidig in een cijfer tot uitdrukking te laten komen, is tevens het ongewogen gemiddelde van de vier indices opgenomen.
Ook de teleenheid van het inkomen beïnvloedt de mate van ongelijkheid. Zo is in dezelfde populatie het gemiddelde inkomen van individuen lager dan dat van huishoudens, en dus is de inkomensongelijkheid tussen individuen groter dan tussen huishoudens (*cf.* SCP, 1992:418). Dit komt voor beide jaren tot uitdrukking bij alle gehanteerde maatstaven.

---

[35] In ons deelonderzoek naar de verticale herverdeling in de secundaire sfeer is een - op zichzelf bescheiden - toename van de verticale herverdeling waargenomen voor de periode 1990-1995. Zie Caminada (1998a). De belangrijkste verklaring hiervoor was de lastenverlichting, die in deze periode vooral was gericht op de onderkant van de arbeidsmarkt (lagere decielen). Deze *belastingverlichting in de secundaire sfeer* komt vanzelfsprekend *niet* tot uitdrukking in deze analyse over de *sociale zekerheid*.

[36] Op de Atkinsonindex dient de gebruiker een waarde-oordeel in te brengen; door het verhogen van een coëfficiënt (α) zal de maatstaf gevoeliger worden voor veranderingen in de lagere inkomensklassen. In dit onderzoek is uitgegaan van een 'middenwaarde' (α=0,5).

Tabel 6 Egalisatie van inkomens door sociale zekerheid 1990 en 1995 [a]

	verdeling o.b.v. individuele inkomens [b]					verdeling o.b.v. huishoudensinkomens [b]				
	Robin Hood (1)	Gini index (2)	Theil index (3)	Atkinson α=0,5 (4)	indices gemiddeld (1-4)	Robin Hood (1)	Gini index (2)	Theil index (3)	Atkinson α=0,5 (4)	indices gemiddeld (1-4)
(her) VERDELING 1990										
primair inkomen [b]	0,409	0,530	0,483	0,257	0,420	0,325	0,445	0,335	0,181	0,322
inkomen na herverdeling	0,291	0,405	0,283	0,157	0,284	0,235	0,326	0,174	0,088	0,206
effect sociale zekerheid	-0,118	-0,125	-0,200	-0,100	-0,136	-0,090	-0,119	-0,162	-0,093	-0,116
reductie ongelijkheid in %	*29*	*24*	*41*	*39*	*32,4*	*28*	*27*	*48*	*51*	*36,0*
(her) VERDELING 1995										
primair inkomen [b]	0,404	0,524	0,468	0,246	0,410	0,340	0,458	0,350	0,186	0,333
inkomen na herverdeling	0,286	0,400	0,275	0,149	0,278	0,249	0,341	0,187	0,093	0,218
effect sociale zekerheid	-0,118	-0,124	-0,193	-0,096	-0,133	-0,090	-0,117	-0,163	-0,092	-0,116
reductie ongelijkheid in %	*29*	*24*	*41*	*39*	*32,4*	*27*	*26*	*47*	*50*	*34,7*
VERSCHIL										
primair inkomen	-0,005	-0,006	-0,015	-0,011	-0,009	0,015	0,013	0,015	0,004	0,012
inkomen na herverdeling	-0,004	-0,004	-0,007	-0,008	-0,006	0,015	0,014	0,014	0,005	0,012
effect sociale zekerheid	0,001	0,002	0,007	0,003	0,003	0,000	0,002	-0,002	0,001	0,000
reductie ongelijkheid	*0*	*0*	*0*	*0*	*-0,0*	*-1*	*-1*	*-2*	*-2*	*-1,3*

a de ongelijkheid neemt overigens nog verder af wanneer ook met verschillen in de grootte en de samenstelling van huishoudens rekening wordt gehouden (zie Schiepers, 1993 en 1998)

b zoals aangegeven (§2) is een vergelijking met de door het CBS gepubliceerde cijfers lastig: het CBS hanteert een andere kwantielverdeling (inkomenseenheden zijn in gelijke groepen verdeeld naar de hoogte van hun primair inkomen) en een groter aantal inkomensklassen (iets minder ruis)

bron: zie onder tabel 2 en tabel 3 en eigen bewerking

Het socialezekerheidsstelsel bewerkstelligt een aanzienlijke inkomensnivellering, zowel bij de toerekening aan individuen als bij de toerekening aan huishoudens. Het effect van de sociale zekerheid op de inkomensverdeling wordt door de diverse indices voor beide jaren steeds nagenoeg even groot geraamd (zie figuur 1).[37] Volgens de gemiddelde index is de inkomensegalisatie door sociale zekerheid bij individuen in beide jaren zelfs exact gelijk: 32,4%. Bij huishoudens bedraagt de ongelijkheidreductie in 1995 34,7% ; een fractie minder dan in 1990 nog het geval was (36,0%).

Merk overigens op dat volgens alle maatstaven de primaire inkomensongelijkheid voor individuen is afgenomen in de periode 1990-1995, maar bij de toerekening aan huishoudens is juist sprake van een denivellering. Volgens de gemiddelde index is de primaire inkomensongelijkheid van individuen gedaald met 2%, maar gestegen met 4% bij de

[37] Over het algemeen is de procentuele ongelijkheidreductie gemeten aan de Theil- en Atkinsonindex groter dan de daling van de Robin Hoodindicator en de Ginicoëfficiënt. De relatief grote daling van Theil bij de overgang van primair inkomen naar 'inkomen na herverdeling' houdt verband met het feit dat er groepen zijn zonder of met een heel laag primair inkomen. De Theilcoëfficiënt is extra gevoelig voor de aanwezigheid van lage inkomens.

toerekening aan huishoudens (*cf.* §3.4). Een markant verschil in ontwikkeling. Anders dan wellicht op het eerste gezicht verwacht zou kunnen worden, is de mate van verticale herverdeling door de sociale zekerheid echter nauwelijks veranderd in deze periode, ongeacht de keuze van de inkomenseenheid (individu of huishouden). Zie figuur 1.

Figuur 1 Reductie inkomensongelijkheid door sociale zekerheid

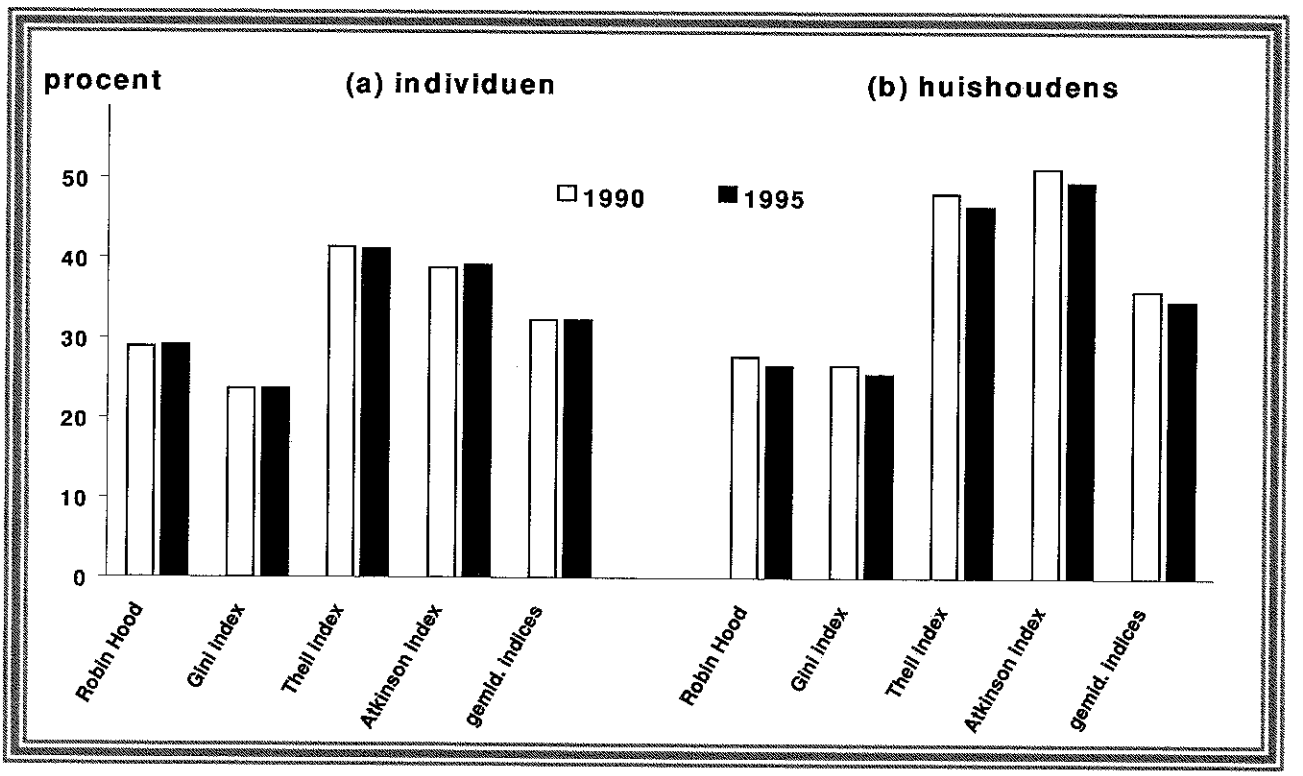

bron: zie onder tabel 2 en tabel 3 en eigen bewerking

Conclusie: Het ongewogen gemiddelde van alle ongelijkheidsmaatstaven laat zien dat de sociale zekerheid in beide jaren een inkomensnivellering bewerkstelligt van afgerond 1/3.

6 Specifieke onderdelen van het socialezekerheidsstelsel

In deze paragraaf zal worden ingegaan op de onderdelen van het stelsel. Het doel is onder meer om een eerste aanzet te geven om de verdelingsgevolgen van de wijzigingen in de Ziektewet en arbeidsongeschiktheidsregelingen in kaart te brengen. Vooropgesteld moet worden dat de veranderingen in de premieverdeling en aan de kant van de uitkeringen in de periode 1990-1995 niet volledig mogen worden toegeschreven aan de beleidsmaatregelen op dit terrein. Ook endogene ontwikkelingen komen tot uitdrukking in de cijfers.

6.1 Door optelling van de onderdelen ontstaat een globaal beeld ...

Zoals bleek, draagt het gehele socialezekerheidsstelsel substantieel bij aan de daling van de inkomensongelijkheid (§5). Dit effect op de inkomensnivellering kan nader worden toegerekend aan de onderdelen van het stelsel. Hierdoor valt te zien welk aandeel in het totaal van de nivellering elk van de afzonderlijke socialezekerheidsregeling in beide jaren heeft.[38] De partiële verdelingsgevolgen zijn wederom berekend met behulp van de Robin Hoodindicator, de Ginicoëfficiënt, de Theilcoëfficiënt en de Atkinsonindex. Tabel 7 bevat de resultaten van het ongewogen gemiddelde van deze vier ongelijkheidsmaatstaven (appendix D bevat details per onderscheiden index).[39]

Tabel 7 Inkomensnivellering per socialezekerheidsregeling: gemiddelde van indices [a]

	omvang regeling uitkeringen = premieheffing		verdeling o.b.v. inkomens van individuen indices gemiddeld [a]		verdeling o.b.v. huishoudensinkomens indices gemiddeld [a]	
	1990	**1995**	**1990**	**1995**	**1990**	**1995**
	bedragen x mld		ongelijkheidreductie		ongelijkheidreductie	
socialezekerheidsstelsel	85,8	93,9	32,4 %	32,4 %	36,0 %	34,7%
	aandeel van totaal		aandeel van totaal		aandeel van totaal	
socialezekerheidsstelsel	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
rechtstreeks v/d overheid						
bijstand ABW, Rww en IOAW en IOAZ	12,6	12,9	28,5	30,3	33,8	35,6
kinderbijslag AKW	7,1	6,7	1,0	3,0	4,0	4,9
volksverzekeringen						
algemene ouderdom AOW	34,3	35,6	47,9	45,7	41,8	42,7
weduwen en wezen AWW/ANW	4,9	4,9	8,3	6,8	7,2	6,2
werknemersverzekeringen						
arbeidsongeschiktheid WAO/AAW	24,4	21,2	19,5	13,3	20,1	14,8
ziekte ZW	11,9	8,6	1,7	7,2	2,6	3,4
werkloosheid WW: Wgf en AWf	4,8	10,1	2,1	4,1	1,7	3,4
residu [b]	-	-	-9,0	-10,5	-11,2	-11,0

a ongewogen gemiddelde van de Robin Hoodindicator, Ginicoëfficiënt, Theilcoëfficiënt en Atkinsonindex

b bij de Theilindex en Atkinsonindex - en dus bij het ongewogen gemiddelde van de indices - blijft een residu over: de som van de onderdelen van het stelsel genereert volgens deze indices een grotere ongelijkheidreductie (dwz. meer dan 100%) dan het gehele socialezekerheidsstelsel (= 100%)

bron: zie onder tabel 2 en tabel 3 en eigen bewerking

---

[38] Aldus benaderd blijft bij toepassing van de Theilindex en de Atkinsonindex - en in het verlengde hiervan bij het ongewogen gemiddelde van de indices - een restterm over. De som van de onderdelen van het stelsel genereert volgens deze indices een grotere ongelijkheidreductie (dwz. meer dan 100%) dan het gehele socialezekerheidsstelsel (= 100%). Aan dit negatieve residu hoeft overigens geen inhoudelijke betekenis te worden toegekend. Volgens Lambert en Aronson (1993:1221) 'a troublesome and little understood residual term arises if the subgroup income ranges overlap'.

[39] Voor wat de ontwikkeling van 1990 op 1995 betreft, maakt het voor twee regelingen een verschil of het individu danwel het huishouden als inkomenseenheid wordt gekozen: voor de AOW en de ZW. Zie hierna.

In beide jaren verklaart de AOW meer dan veertig procent van totale nivellering. Goede tweede is de bijstand met circa dertig procent. Gezien de relatief beperkte omvang van de bijstand in het totale stelsel is de bijdrage aan de totale nivellering van dit 'sociale vangnet' in verhouding groot (solidariteit). Ook het partiële verdelingseffect van de regelingen in het kader van de arbeidsongeschiktheid blijkt substantieel. Op zichzelf is dat opmerkelijk, aangezien deze regelingen vooral zijn gebaseerd op de equivalentiegedachte. Van de overige onderdelen van het stelsel is het aandeel in de inkomensnivellering - zelfs als deze worden samengenomen - in beide jaren nogal bescheiden.

De nagenoeg gelijke nivellering in beide jaren, blijkt het gevolg van tegengestelde krachten. Zo is het aandeel in de totale nivellering van de WAO/AAW fors gedaald. Anderzijds ontvangen de lagere inkomens in 1995 per saldo meer via de bijstand, de kinderbijslag en via de diverse werkloosheidsregelingen[40], maar weer minder via de AWW/ANW. Voor de genoemde onderdelen van het stelsel maakt het daarbij weinig verschil of het individu of het huishouden als inkomenseenheid wordt gekozen. Zowel de omvang van het aandeel in de totale nivellering als de ontwikkeling van 1990 op 1995 verschilt maar weinig. Er zijn echter twee uitzonderingen.

- Ten eerste de AOW. Bij individuen is sprake van een daling in de totale nivellering van 1990 op 1995, maar toerekening aan huishoudens is sprake van een stijging. Anders dan bij individuen, komt bij huishoudens de richting van deze ontwikkeling niet bij alle onderscheiden globale maatstaven tot uitdrukking. Zie appendix D. Weliswaar laat het ongewogen gemiddelde van de indices zien dat het aandeel van de AOW in de totale nivellering iets groter zou zijn geworden van 1990 op 1995 (+0,9%-punt), maar volgens de Atkinsonindex is het AOW-aandeel met 0,5%-punt afgenomen. Bij de toerekening aan groepen individuen is sprake van een eenduidige daling (gemiddeld 2,2%-punt).
- Het tweede verschil betreft de ZW. Het toegenomen aandeel in de totale nivellering wordt zowel bij huishoudensgroepen als bij individuen waargenomen, maar de omvang van dit effect is bij toerekening aan individuen aanmerkelijk groter (respectievelijk +0,8%-punt en +5,5% punt).

De verschillen bij de AAW/WAO en de ZW springen dermate in het oog, dat we deze regelingen aan een nadere analyse zullen onderwerpen. Ook de AOW wordt nader geanalyseerd. Hierover gaan respectievelijk §6.2 t/m §6.4.

---

[40] Merk op dat het toegenomen beroep op de werkloosheidsregelingen (meer dan een verdubbeling, zie tabel 1) in veel sterkere mate zijn weerslag vindt in het toegenomen aandeel in de omvang van de sociale zekerheid (+5,3%-punt) dan in de toename van het aandeel in de totale nivellering (+2,1%-punt). De reden hiervoor is dat bij deze werknemersverzekering de premieheffing vooral is afgestemd op het verzekerde risico van loonderving (equivalentie).

6.2 Arbeidsongeschiktheidsregelingen AAW/WAO

Zoals bleek, is de verdeling van de uitkeringen wegens werknemersverzekeringen opmerkelijk stabiel in de periode 1990-1995, dwz. wanneer deze uitkeringen worden toegerekend aan decielgroepen huishoudens (§4.1). Opmerkelijk, gezien de wijzigingen in de ZW en in de AAW/WAO. Additionele simulaties laten echter zien dat het afnemend belang van deze uitkeringen voor een deel is gecompenseerd door werkloosheidsuitkeringen (zie appendix E). Daarnaast maakt het met name voor de werknemersverzekeringen nogal uit of deze worden toegerekend aan (groepen) huishoudens of aan individuen.

Tabel 8 heeft de verdelingsgevolgen omtrent de AAW/WAO op twee manieren in kaart gebracht. Zo valt te zien welk aandeel in het totaal van uitkeringen en premieheffing (in ruime zin) ieder deciel heeft. Daarnaast is het saldo van uitkeringen en premieheffing in miljarden guldens weergegeven; het verschil 1990/1995 is gecorrigeerd voor de prijsverandering in deze periode. Aldus valt te zien in welke mate er sprake is van verandering (verschuiving) in het saldo van uitkeringen en premieheffing AAW/WAO.

Tabel 8 Verdeling van premies en uitkeringen arbeidsongeschiktheidsregels

	totaal	10%-groepen									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		verdeling op basis van individuele inkomens									
	in mld	procentuele aandelen van het totaal									
uitkeringen AAW/WAO											
in 1990	21,0	0	1	3	11	18	26	16	10	8	6
in 1995	19,9	0	2	4	13	20	24	15	10	7	5
premieheffing AAW/WAO											
in 1990	21,0	0	1	3	4	6	9	11	14	17	33
in 1995	19,9	0	1	3	5	8	12	16	20	20	15
saldo van uitkeringen en premies	in mld	miljarden guldens									
in 1990	0	0,0	0,0	0,1	1,4	2,6	3,6	0,9	-0,9	-2,0	-5,7
in 1995	0	0,0	0,2	0,1	1,6	2,4	2,4	-0,2	-1,8	-2,5	-2,0
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	0,2	0,0	-0,1	-0,6	-1,8	-1,2	-0,8	-0,2	-4,5
		verdeling op basis van huishoudensinkomens									
	in mld	procentuele aandelen van het totaal									
uitkeringen AAW/WAO											
in 1990	21,0	3	9	12	12	12	11	11	10	10	11
in 1995	19,9	4	9	12	13	12	11	11	9	9	9
premieheffing AAW/WAO											
in 1990	21,0	2	3	4	6	8	9	11	13	16	28
in 1995	19,9	2	4	5	7	9	11	13	15	17	16
saldo van uitkeringen en premies	in mld	miljarden guldens									
in 1990	0	0,2	1,2	1,6	1,3	0,8	0,3	0,0	-0,6	-1,3	-3,6
in 1995	0	0,5	1,1	1,4	1,0	0,6	0,0	-0,4	-1,2	-1,5	-1,5
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,2	-0,2	-0,5	-0,4	-0,4	-0,3	-0,4	-0,5	-0,1	2,6

a het saldo van 1990 is eerst per deciel opgehoogd conform de prijsontwikkeling (consumentenprijsindexcijfer 1995/1990 = 114,355) en vervolgens is per deciel het verschil tussen 1995 en 1990 bepaald

bron en toelichting: zie onder tabel 2 en tabel 3

Bij de toerekening aan groepen individuen blijkt dat de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in 1995 veel meer terechtkomen bij de decielen 2 t/m 5, ten koste van het 6de, 7de, 9de en 10de deciel. Ook de premieverdeling is gewijzigd, met name doordat de AAW in 1995 weer volledig uit premies is gefinancierd (in 1990 nog grotendeels uit belastingen). Hiervan profiteert het topdeciel opmerkelijk veel. Dit komt ook expliciet tot uitdrukking. De per saldo bijdrage van het topdeciel in de financiering van AAW/WAO in 1990 bedraagt 5,7 miljard en in 1995 2,0 miljard (lopende prijzen). Na correctie voor de verandering van prijzen in deze periode bedraagt het verschil maar liefst 4,5 miljard (in f van 1995). Er is sprake van een forse verschuiving, want de decielen 5 t/m 9 zijn er 4,6 miljard (in f van 1995) op achteruit gegaan sinds 1990. Dit bedrag is dus bijna volledig terechtgekomen bij het topdeciel. Overigens is deze benadering van de verschillen tussen 1990 en 1995 nogal grof. Gemakshalve is aangenomen dat de algemene prijsstijging gelijkmatig neerslaat over én binnen de decielen. Dit hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn geweest.
De negatieve inkomensgevolgen voor de decielen 5 t/m 9 zijn aanzienlijk. De AAW/WAO-maatregelen uit 1993 komen zichtbaar tot uitdrukking in de cijfers, en dan met name de stapsgewijze kortingen op de uitkeringshoogte. Het per saldo positieve effect voor het topdeciel kan voor een belangrijk deel worden toegeschreven aan de financieringsverschuiving in de vorm van lastenverlichting.

Wanneer de AAW/WAO-uitkeringen en premieheffing van individuen worden samengevoegd op het huishoudenniveau, dan verandert het beeld op een aantal punten. In dat geval blijken de verdelingsgevolgen van de AAW/WAO-maatregelen veel meer gespreid over de decielen. Met name de fors negatieve individuele gevolgen blijken binnen huishoudens te zijn opgevangen. Het gevolg daarvan is voor nagenoeg alle decielen merkbaar; huishoudens in de decielen 2 t/m 9 zijn er sinds 1990 op achteruitgegaan (zie laatste regel tabel 8). Anderzijds is de per saldo lastenverlichting voor het topdeciel huishoudens minder groot dan bij de toerekening aan individuen, te weten respectievelijk 2,6 miljard en 4,5 miljard in f van 1995.
Uit de tabel kan worden afgeleid dat de veranderingen in de sociale zekerheid als geheel in de periode 1990-1995 voor een belangrijk deel is bepaald door de ontwikkelingen bij AAW/WAO: zowel aanpassingen in de uitkeringshoogte als de premieheffing bij de AAW/WAO hebben forse inkomensgevolgen tot stand gebracht in de periode 1990/1995 (zie appendix E voor details).

6.3 Ziektewetregelingen ZW

Ook in deze partiële analyse naar de verdelingsgevolgen van de ZW , vindt de toerekening zowel plaats aan decielgroepen individuen als aan decielgroepen huishoudens. De reden hiervoor is in §6.1 aangegeven: het aandeel in de totale nivellering van de ZW is van 1990 op

1995 toegenomen, maar bij huishoudensgroepen wordt die toename veel kleiner geraamd dan bij toerekening aan individuen. Tabel 9 geeft de verdelingsgevolgen van de ZW weer.

Tabel 9 Verdeling van premies en uitkeringen ziektewetregelingen

	totaal	10%-groepen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		verdeling op basis van individuele inkomens									
	in mld	procentuele aandelen van het totaal									
uitkeringen ZW											
in 1990	10,2	1	2	4	5	10	12	15	19	25	8
in 1995	8,0	1	4	9	12	18	18	14	11	7	6
premieheffing ZW											
in 1990	10,2	1	2	3	5	7	11	15	19	20	18
in 1995	8,0	1	1	3	4	7	11	14	19	19	21
saldo van uitkeringen en premies	in mld	miljarden guldens									
in 1990	0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0	0,5	-1,0
in 1995	0	0,1	0,2	0,5	0,6	0,9	0,6	-0,1	-0,6	-1,0	-1,2
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,1	0,2	0,4	0,6	0,6	0,5	-0,1	-0,6	-1,5	-0,1
		verdeling op basis van huishoudensinkomens									
	in mld	procentuele aandelen van het totaal									
uitkeringen ZW											
in 1990	10,2	2	4	7	9	14	15	13	14	12	11
in 1995	8,0	4	5	7	9	11	14	15	14	11	11
premieheffing ZW											
in 1990	10,2	2	4	6	8	10	12	13	14	15	16
in 1995	8,0	2	3	5	7	9	11	13	15	16	19
saldo van uitkeringen en premies	in mld	miljarden guldens									
in 1990	0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,4	0,3	0,0	-0,1	-0,4	-0,5
in 1995	0	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	-0,1	-0,4	-0,6
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,1	0,1	0,0	0,1	-0,3	-0,2	0,1	0,0	0,0	0,0

a het saldo van 1990 is eerst per deciel opgehoogd conform de prijsontwikkeling (consumentenprijsindexcijfer 1995/1990 = 114,355) en vervolgens is per deciel het verschil tussen 1995 en 1990 bepaald

bron en toelichting: zie onder de tabellen 2 en 3

De privatisering van de ziektewet (eerste stap in 1994) laat bij de toerekening aan groepen individuen merkwaardige verdelingseffecten zien. Niet zozeer aan de premiekant, want die verdeling is niet veel veranderd, maar aan de kant van de uitkeringen. In 1995 komt 62% van de uitkeringen terecht bij de eerste zes decielen individuen, terwijl dit in 1990 slechts 34% was! Opmerkelijk is vooral het verlies voor het 9de deciel (1,5 miljard in ƒ van 1995). Hier moet haast wel sprake zijn van een fout in de data, aangezien bij de toerekening aan huishoudens in beide jaren sprake is van een min of meer vergelijkbare verdeling van de uitkeringen - ook in de hogere decielen.[41] Bovendien is aan de uitkeringenkant niets veranderd in deze periode. Vooralsnog hebben we de (mogelijke) fout in de data niet kunnen ontdekken.

[41] In het verlengde hiervan is bij de toerekening aan huishoudens sprake van een min of meer vergelijkbare herverdeling door de ZW in beide jaren.

6.4 Algemene Ouderdomswet AOW

Ook in deze partiële analyse naar de verdelingsgevolgen van de AOW, vindt de toerekening zowel plaats aan decielgroepen individuen als aan decielgroepen huishoudens. Bij huishoudensgroepen bleek het aandeel in de totale nivellering van de AOW van 1990 op 1995 fractioneel te zijn toegenomen (gemiddeld, maar niet eenduidig want de Atkinsonindex laat een stijging zien). Daarentegen is bij toerekening aan groepen individuen bij alle gehanteerde globale indices eenduidig sprake van een afgenomen aandeel in de nivellering door de AOW. In beide gevallen is de verandering van 1990 op 1995 echter klein (zie tabel 7). Dit kleine verschil in mutatie blijkt nu juist de oorzaak van het contraire resultaat bij de toerekening aan huishouden ten opzichte van de toerekening aan groepen individuen (zie hierna). In tabel 10 zijn de verdelingsgevolgen van de AOW in de periode 1990-1995 weergegeven.

Tabel 10 Verdeling van premies en uitkeringen AOW

	totaal	10%-groepen										decielen	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1 t/m 5	6 t/m 10
		verdeling op basis van individuele inkomens											
	in mld	procentuele aandelen van het totaal											
uitkeringen AOW													
in 1990	29,4	0	15	17	22	17	9	6	4	4	5	72	28
in 1995	33,5	0	15	17	21	15	9	6	4	5	5	69	30
premieheffing AOW													
in 1990	29,4	0	1	3	5	8	11	15	17	19	20	17	83
in 1995	33,5	0	1	3	5	8	11	14	17	19	21	17	83
saldo uitkeringen - premies	in mld	miljarden guldens											
in 1990	0,0	0,0	4,2	4,1	5,1	2,8	-0,7	-2,8	-3,9	-4,4	-4,3	16,2	-16,2
in 1995	0,0	0,0	4,7	4,7	5,4	2,6	-0,6	-2,7	-4,3	-4,8	-5,2	17,5	-17,5
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	-0,1	0,0	-0,4	-0,5	0,3	0,5	0,1	0,3	-0,2	-1,0	1,0
		verdeling op basis van hu shoudensinkomens											
	in mld	procentuele aandelen van het totaal											
uitkeringen AOW													
in 1990	29,4	7	18	18	14	9	8	7	7	7	7	65	35
in 1995	33,5	6	18	16	15	11	8	7	7	6	6	66	34
premieheffing AOW													
in 1990	29,4	2	3	5	7	9	11	13	14	16	20	26	74
in 1995	33,5	2	3	5	7	9	10	12	14	17	21	25	74
saldo uitkeringen – premies	in mld	miljarden guldens											
in 1990	0,0	1,4	4,2	3,7	2,0	0,0	-0,9	-1,6	-2,3	-2,8	-3,6	11, 2	-11,2
in 1995	0,0	1,4	4,9	3,5	2,9	0,9	-0,7	-1,8	-2,6	-3,7	-4,9	13,7	13,7
verschil: in ƒ van 1995 [a]		-0,1	0,1	-0,7	0,6	0,9	0,3	0,1	0,0	-0,5	-0,8	0,8	-0,8

a het saldo van 1990 is eerst per deciel opgehoogd conform de consumentenprijsindex 1995/1990 (= 114,355)

bron en toelichting: zie onder de tabellen 2 en 3

In het kader van de AOW doet zich in beide jaren een omvangrijke verticale herverdeling van inkomens voor. Dit geldt zowel voor groepen individuen als voor groepen huishoudens, zij het in verschillende mate. Kwantitatief maakt het nogal uit of de rangschikking in tien gelijke groepen plaatsvindt op basis van het aantal huishoudens, danwel op basis van het aantal individuen met inkomen. De omvang van de herverdeling door de AOW is bij toerekening aan individuen steeds groter.

Uit tabel 10 blijkt verder dat de veranderingen van 1990 op 1995 uiterst klein zijn, ongeacht de keuze van de inkomenseenheid (huishouden of individu). In de decielen 2 t/m 4 komen veel bejaarden met een AOW-uitkering voor. In beide jaren hevelen de hogere decielen via premieheffing - deels gefinancierd uit de algemene middelen - inkomen over naar de lagere decielen in de vorm van de AOW-uitkeringen (weergegeven door de grijze vlakken). Steeds ligt het omslagpunt bij de overgang van het 5de naar het 6de deciel (gestippelde lijn).

De per saldo bijdrage van de decielen 6 t/m 10 in de financiering van AOW bedraagt voor individuen in 1990 f 16,2 miljard en in 1995 f 17,5 miljard (lopende prijzen). Na correctie voor de prijsverandering in deze periode, zijn deze hogere inkomens er gezamenlijk desalniettemin 1,0 miljard (in f van 1995) op vooruitgegaan sinds 1990. Bij toerekening aan huishoudens, zijn de hoogste vijf decielen er gezamenlijk juist 0,8 miljard (in f van 1995) op achteruit gegaan sinds 1990.[42]

7 Slotopmerkingen

Het blijkt dat de sociale zekerheid - overeenkomstig een van de doelstellingen van het stelsel - een vrij omvangrijke herverdeling van inkomens bewerkstelligt van ongeveer 33%. Lagere inkomensgroepen (uitkeringsontvangers) profiteren van het stelsel, terwijl de sociale premies vooral door de hoger inkomens (werkenden) worden opgebracht. Dit geldt voor beide onderzochte jaren. Anders dan wellicht op het eerste gezicht verwacht zou kunnen worden, blijkt de sociale zekerheid - en de wijzigingen daarin - nauwelijks effect te hebben gehad op de verticale inkomensherverdeling in de periode 1990-1995. Per deciel gaat het meestal om fracties van procenten; soms is echter sprake van een wat forsere voor- of achteruitgang. Zo heeft met name het topdeciel minder bijgedragen aan de financiering van de sociale zekerheid (lastenverlichting). Het maakt daarbij weinig verschil of het saldo van uitkeringen en premies is toegerekend aan groepen huishoudens of individuen. Zie figuur 2.

---

[42] Nu vaststaat dat bij de toerekening aan huishoudens sprake is van een bescheiden *toename* van de herverdeling door de AOW, rest de vraag waarom diverse globale indices dat dan niet eenduidig weergeven in de vorm van een afgenomen aandeel in de totale nivellering. De reden is dat het beeld bij huishoudens enigszins wordt vertroebeld; de totale ongelijkheidreductie is in 1995 met 34,7% een fractie kleiner dan in 1990 nog het geval was (36,0%). Dit toerekeningsprobleem doet zich niet voor bij groepen individuen. In dat geval wordt de inkomensegalisatie door sociale zekerheid voor beide jaren exact gelijk geraamd (32,4%).

Figuur 2 Herverdeling door sociale zekerheid 1990 en 1995
verandering van de inkomensaandelen, toegerekend aan ...

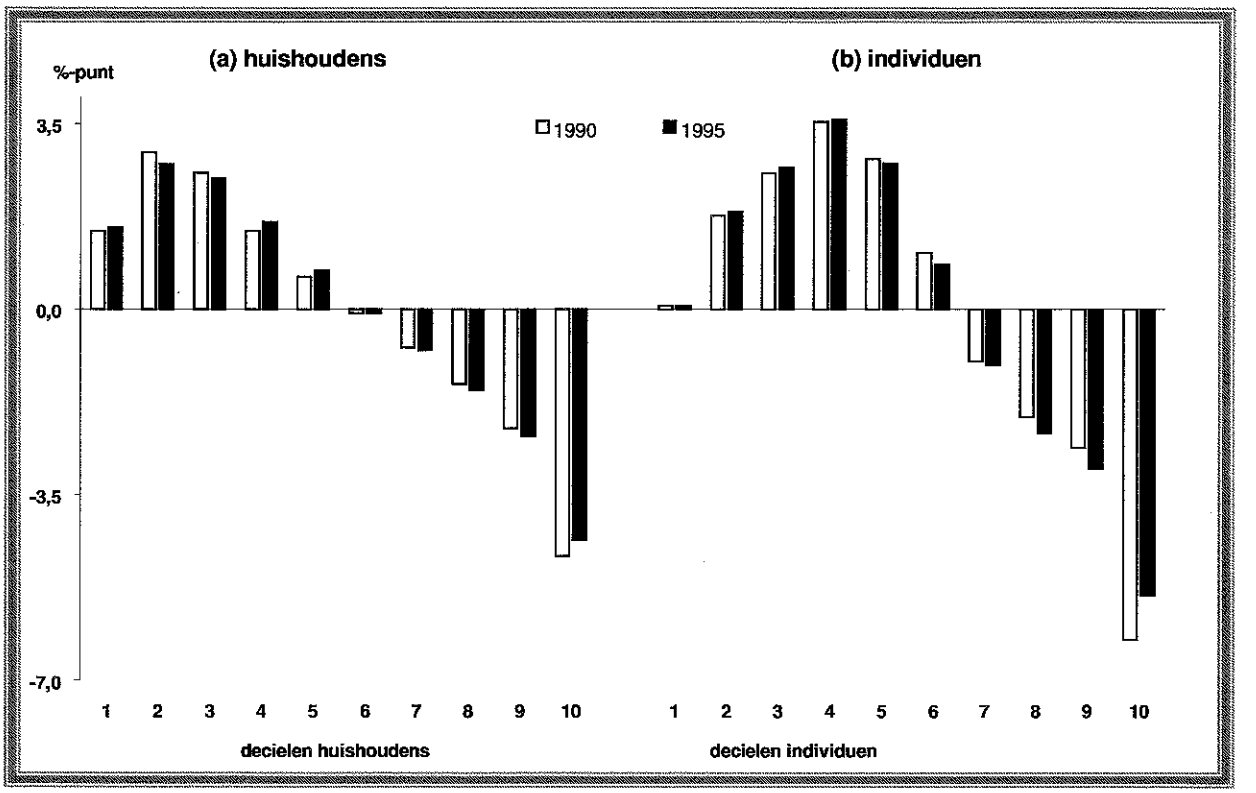

bron: zie onder tabel 2 en tabel 3 en eigen bewerking

De vraag rijst nu hoe de resultaten kunnen worden geïnterpreteerd. De beoordeling van de aandelen van de 10%-groepen in de uitkeringen en de financiering van de sociale zekerheid is bij uitstek een normatieve aangelegenheid. Ook aan de keuze voor het individu of het huishouden als inkomenseenheid kleven altijd problemen. Anderzijds kan wel feitelijk worden vastgesteld dat de economisch actieven die zich in het topdeciel bevinden per saldo een fors kleiner deel van de financieringslasten van de sociale zekerheid zijn gaan dragen. Zo bleek na analyse op specifieke onderdelen van het stelsel dat de grote verschillen in de verdelingen tussen 1990 en 1995 bij de AAW/WAO duiden op een beleidseffect: het topdeciel heeft fors profijt ervaren in de vorm van lastenverlichting ad 4,5 miljard in guldens van 1995.

In dit stadium van het onderzoek is nog onduidelijk in welke mate de (relatief grote) verdelingsgevolgen bij de arbeidsongeschiktheidsregelingen kunnen worden toegeschreven aan de beleidsmaatregelen op dit terrein. Ook endogene ontwikkelingen komen tot uitdrukking in de cijfers. Daarnaast hebben zich naar verwachting over een langere analyseperiode belangrijker verschuivingen in de inkomensherverdeling door sociale zekerheid voorgedaan. In vervolgonderzoek zullen we de veranderingen in de inkomensverdeling over een langere periode analyseren (in ieder geval vanaf begin jaren '80).

Geraadpleegde literatuur

Aronson, J.R., P. Johnson en P.J. Lambert (1994) 'Redistributive Effect and Unequal Income Tax Treatment' *Economic Journal* 104:262-270.

Atkinson, A.B. (1970) 'On the Measurement of Inequality' *Journal of Economic Theory* 2:244-263.

Bruinooge, G., en P.L.J. van de Donk (1993) 'Inkomen per definitie' *Sociaal-economische maandstatistiek* 10 (5), supplement, 41-49.

Caminada, K. (1996) *De progressie van het belastingstelsel*, Thesis Publishers Amsterdam.

CBS (1993) *Personele inkomensverdeling 1990*, inclusief Megaflop '90: samenvattende diskette met 3 bestanden met data over individuen (2) en huishoudens (1), Sdu Uitgevers, Den Haag.

CBS (1995) *Inkomen en vermogen 1992-1994*, Voorburg/Heerlen.

CBS (1996) *Sociaal-Economische Dynamiek 1996*, Voorburg/Heerlen.

CBS (1997) *Personele inkomensverdeling 1995*, inclusief Megaflop '95: samenvattende diskette met 3 bestanden met data over individuen (2) en huishoudens (1), Sdu Uitgevers, Den Haag.

CBS (1998) *Jaarboek Welvaartsverdeling 1998*, Kluwer/CBS, Deventer.

Champernowne, D.G. (1974) 'A Comparision of Measures of Inequality of Income Distribution' *Economic Journal* 84:787-816.

Coulter, P.B. (1989) *Measuring Inequality: A Methodological Handbook*, Westview Press, London.

CPB (1998) *Macro Economische Verkenning 1999*, Sdu Uitgevers, Den Haag.

Dalton, H. (1936) *Pinciples of Public Finance*, third edition, George Routledge & Sons, London.

Formby, J.P., W.J. Smith, and P.D. Thistle (1990) 'The Average Tax Burden and the Welfare Implications of Global Tax Progressivity' *Public Finance Quarterly* 18 (1):3-24.

Goodman, A., P. Johnson, and S. Webb (1997) *Inequality in the UK*, Oxford University Press, New York.

Herwaarden, F.G. van, en C.A. De Kam (1981) *Om de poen is het te doen: de betekenis van publieke heffingen, belastinguitgaven en sociale zekerheid voor de personele inkomensverdeling*, Kluwer, Deventer.

Herwaarden, F.G. Van, en C.A. De Kam (1988) 'Inkomensherverdeling door sociale zekerheid, 1977-1985' *Economisch Statistische Berichten* 4 mei:425-430.

Hoek, M.P. van der (1996) *Inkomensverdeling en economische orde*, Gouda Quint, Arnhem.

Jeurissen, P.C.J. (1995) 'Robin Hood in Nederland' *Sociaal-economische maandstatistiek* 12 (4):17-21.

Kakwani, N.C. (1977a) 'Measurement of Tax Progressivity: An International Comparison' *Economic Journal* 87:71-80.

Kam, C.A. de (1988) *Tax Reform in a Welfare State*, Imago, Groningen/Den Haag.

Kam, C.A. de, C.G.M. Sterks, en G.J.M. Veldkamp (1989) *Kluwer Schets van de Leer van de sociale zekerheid*, tweede druk, Kluwer, Deventer.

Kiefer, D.W. (1984) 'Distributional Tax Progressivity Indexes' *National Tax Journal* 37:497-513.

Keller, W.J. (1979) *Tax incidence: a general equilibrium approach*, Pasmans, Den Haag.

Khetan, C.P, and S.N. Poddar (1976) 'Measurement of Income Tax Progression in a Growing Economy: The Canadian Experience' *Canadian Journal of Economics* 9 (4):613-629.

Kleijn, J.P. de (1993a) 'Componenten van koopkrachtmutaties' *Sociaal-economische maandstatistiek* 10 (1), supplement:25-36.

Kleijn, J.P. de (1993b) 'Dynamische en statische koopkrachtmutaties vergeleken' *Sociaal-economische maandstatistiek* 10 (3), supplement:15-19.

Kleijn, J.P. de (1995) 'Statische koopkrachtverandering 1994' *Sociaal-economische maandstatistiek* 12 (8):18-19.

Koch, C.M. (1993) 'A Benchmark Measure of Incomes for Assessing the Distributional Effects of Tax Reform' *Economics Letters* 42:405-410.

Koopmans, L., A.H.E.M. Wellink, H.J. Woltjer, en C.A. de Kam (1995) *Overheidsfinancin*, achtste geheel herziene druk, Stenfert Kroese, Leiden/Antwerpen.

Lambert, P.J. (1993) *The Distribution and Redistribution of Income: a Mathematical Analysis*, second edition, Manchester University Press, Manchester.

Lambert, P.J., en J.R. Aronson (1993) 'Inequality Decomposition Analysis and the Gini Coefficient Revisited' *Economic Journal* 103, 1221-1227.

Miljoenennota 1998 (1997), TKstuk 1997-'98, 25 600, no.1-2, Den Haag.

Musgrave, R.A., en Tun Thin (1948) 'Income Tax Progression, 1929-48' *Journal of Political Economy* 56:498-514.

Musgrave, R.A., K.E. Case en H.B. Leonard (1974) 'The Distribution of Fiscal Burdens and Benefits' *Public Finance Quarterly* (2), July:259-311.

Mustert, G.R. (1977) 'Meten met mate(n)' *Economisch Statistische Berichten* 13 april:331-335.

Odink, J.G. (1985) *Inkomensherverdeling - enkele aspecten van de inkomensherverdeling door de overheid in Nederland*, Wolters-Noordhoff, Groningen.

Pechman, J.A., and B.A. Okner (1974) *Who Bears the Tax Burden?*, Washington D.C., Brookings Institution.

Pen, J., en J. Tinbergen (1976) 'Hoeveel bedraagt de inkomensegalisatie sinds 1938?' *Economisch Statistische Berichten* 15 september:880-884.

Pen, J. (1986) 'Hoe effectief is het Nederlandse verdelingsbeleid?' *Openbare Uitgaven* 18 (3):103-111.

Reynolds, M., en E. Smolensky (1977) 'Post Fisc Distributions of Income 1950, 1961, and 1970' *Public Finance Quarterly* 5:419-438.

Schiepers, J.M.P. (1993) 'Equivalentiefactoren volgens de budgetverdelings-methode, 1986-1990; belangrijkste uitkomsten' *Sociaal-economische maandstatistiek* 10 (5), supplement:32-40.

Schiepers, J.M.P. (1998) 'Equivalentiefactoren: methode en belangrijkste uitkomsten' in: CBS *Jaarboek Welvaartsverdeling 1998*, Kluwer/CBS, Deventer:117-121.

Silber, J. (1994) 'Income Distribution, Tax Structure, and the Measurement of Tax Progressivity' *Public Finance Quarterly* 22 (1):86-102.

Simons, H.C. (1938) *Personal Income Taxation*, University of Chicago Press, Chicago.

Smolensky, E., W. Hoyt, en S. Danziger (1987) 'A Critical Survey of Efforts to Measure Budget Incidence' in: H.M. van de Kar, B.L. Wolfe (red.), *The Relevance of Public Finance for Policy-Making*, Proceedings IIFP Congress 1985, Detroit:165-179.

Sociaal Cultureel Planbureau (1992) *Sociaal en Cultureel Rapport 1992*, VUGA, Den Haag.

Sociale Nota 1993 (1992), TKstuk 1992-'93, 22 802, no.1-2, Den Haag.

Sociale Nota 1998 (1997), Sdu Uitgevers, Den Haag.

Sociale Nota 1999 (1998), Sdu Uitgevers, Den Haag.

Stadt, H. van der (1988) *The Dynamics of Income and Welfare*, proefschrift, Amsterdam.

Trimp, L. (1995) 'Dynamische koopkrachtveranderingen 1984-1993' *Sociaal-economische maandstatistiek* 12 (6):44-49.

Tweede Kamer (1997) Nota *Werken aan zekerheid*, TKstuk 1996-'97, 25 010 no.1-2, Den Haag,

Vording, H. (1995) 'Dwaalwegen van de fiscale inkomenspolitiek 1990-1994' *Weekblad voor Fiscaal Recht* 7 september:1276-1282.

Vries, G.J.M. de (red.) (1994) *Inkomen en overheid*, Wolters-Noordhoff, Groningen.

Wellink, A.H.E.M. (1975) *De inkomenselasticiteit van het Nederlandse belastingstelsel*, Stenfert Kroese, Leiden.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (1996) *Tweedeling in perspectief*, rapport 50, Sdu Uitgevers, Den Haag.

In het kader van het Leiden Social Security Incidence Project zijn in 1997 en 1998 een aantal notities voorbereid. De volgende notities - waar in de hoofdtekst naar is verwezen als "Caminada (19xx)" - zijn op verzoek verkrijgbaar:

1997a	'Mate(n) van inkomensverdeling: enkele conceptuele problemen bij verdelingsonderzoek', 25 blz.
1997b	'Ontwikkeling van de inkomensverdeling: trends in de tijd en vergelijking tussen landen', 33 blz.
1997c	'Data en model', 14 blz.
1997d	'Sociale zekerheid; lasten, baten en herverdeling: momentane vergelijking van verdelingen (empirische analyse 1990)', 32 blz.
1998a	'De primaire en secundaire inkomensverdeling: 1990 en 1995', 35 blz.

Appendices

A Maatstaven voor inkomensongelijkheid; technische toelichting

Iedere inkomenseenheid kan in beginsel een inkomen hebben. Uit praktische overwegingen (en vanwege privacy-gevoeligheid) zijn voor de presentatie van de inkomensverdeling zowel de verdeling in kwantielen als het gebruik van de Lorenzcurve geliefd. Bij een kwantielverdeling wordt steeds een gelijk aantal inkomenseenheden per klasse onderscheiden. Bij een kwantielindeling van 4 klassen spreekt men van kwartielen. Analoog hieraan onderscheidt men quintielen (5), decielen (10) en percentielen (100). Bij de Lorenzcurve is het cumulatieve percentage inkomens-eenheden afgezet tegen het cumulatieve percentage inkomensaandelen, waarbij de inkomens eerst zijn gerangschikt van laag naar hoog. De diagonaal (45-graden lijn) valt bij absolute inkomensgelijkheid samen met de Lorenzcurve. De afstand van de Lorenzcurve tot de diagonaal - 'the line of perfect equality' - is dan ook een maatstaf voor ongelijkheid van inkomen (de zogenaamde Schutz-coëfficiënt).
In de loop van de tijd zijn er verscheidene pogingen ondernomen om de ongelijkheid van inkomens te vatten in één kengetal. Deze maatstaven kunnen worden ingedeeld in de zogenaamde lokale en globale maatstaven. Lokale maatstaven kijken slechts naar een gedeelte van de verdeling, zoals de verhouding tussen de aandelen van het 10e en 3e deciel, de relatieve (inter)kwartielafstand en de maatstaf van Champernowne. Globale maatstaven nemen de gehele verdeling in ogenschouw: meestal gaat het om de verdeling van een gehele populatie, maar het is uiteraard ook mogelijk om naar de verdeling van deelpopulaties te kijken. Weliswaar hebben sommige lokale maatstaven aantrekkelijke kanten (m.n. de eenvoudig interpretatie), maar het is problematisch dat een deel van de ongelijkheid onzichtbaar blijft bij de toepassing ervan.[43]
In dit onderzoek worden steeds de volgende globale maatstaven berekend: de Ginicoëfficiënt, de Theilcoëfficiënt, de Robin Hoodindicator en de Atkinsonindex.

Definitie en eigenschappen van kengetallen

Er kunnen verschillende eisen worden gesteld aan inkomensongelijkheidsmaatstaven. Volgens Odink (1985:23) bestaat er in de internationale literatuur een vrij grote consensus over drie algemeen aanvaarde criteria waaraan een ongelijkheidsmaatstaf zou moeten voldoen:

- Symmetrie: het verwisselen van twee inkomens, waarbij de verdeling identiek blijft, mag geen invloed hebben op het resultaat van de ongelijkheidsmaatstaf.
- Homogeniteit: de maatstaf mag niet veranderen als alle inkomens met een gelijk percentage stijgen of dalen. Immers, de inkomensverhoudingen veranderen niet als gevolg van wat in de Engelstalige literatuur wordt aangeduid met 'an equiproportionate growth of all incomes'.
- Het Pigou-Dalton-criterium: een overdracht van hoog naar laag moet leiden tot een daling van de ongelijkheidsmaatstaf.

Indien een maatstaf aan deze drie voorwaarden voldoet, kan het Lorenz-dominantie-theorema worden toegepast. Volgens dit criterium is een verdeling gelijkmatiger dan een andere wanneer de Lorenzcurve volledig binnen die andere curve ligt (Atkinson, 1970). Uiteraard zijn ook andere criteria van belang, zoals inzichtelijkheid en de ontbind-baarheid van een ongelijkheidsmaatstaf in ongelijkheid tussen en binnen deelpopulaties. Zoals nog zal blijken is het ook mogelijk dat de gebruiker zelf een waarde-oordeel inbrengt op een maatstaf.

---

[43] Een uit inkomensverdelingsstudies zeer bekende ongelijkheidsmaatstaf is de constante van Pareto. Deze constante veronderstelt een kwantitatief verband tussen een bepaald inkomensniveau en het aantal inkomenstrekkers. De wet van Pareto is echter slechts geldig van vanaf een zeker inkomen. Beneden dit inkomen ligt meer dan 50% van het totale inkomen (*cf.* Wellink, 1975:228). Om deze reden blijft dus ook de constante van Pareto buiten beschouwing.

$$G_v = \frac{1}{2 \cdot N^2 \cdot \mu} \sum_{i=1}^{N} \sum_{j=1}^{N} \left| y_i - y_j \right| \qquad \text{minimum} = 0\,;\ \text{maximum} = 1$$

De Ginicoëfficiënt is vermoedelijk de meest gehanteerde maatstaf om de inkomensgelijkheid weer te geven. De Ginicoëfficiënt van inkomen vóór belasting G_v is gelijk aan de verhouding van de oppervlakte tussen de Lorenzkromme en de diagonaal en de oppervlakte van de driehoek onder de diagonaal (Kakwani, 1977a:72). G_v kan worden weergegeven als (*cf.* Lambert, 1993:44):

waarin: y_i inkomen van inkomenseenheid *i*
μ gemiddeld inkomen in de populatie
N aantal inkomenseenheden in de populatie

De waarde van G_v ligt steeds tussen nul en één. Wanneer het totale bruto inkomen bij één ontvanger terechtkomt geldt G_v=1; bij een volledig egalitaire inkomensverdeling geldt G_v=0. De Ginicoëfficiënt voldoet aan de algemeen aanvaarde eisen die gesteld worden aan ongelijkheidsmaatstaven. Bovendien is *G* een inzichtelijke maatstaf, maar daar staat tegenover dat *G* niet logisch is te ontbinden[44] en nogal traag reageert op inkomensveranderingen.[45]
Op vergelijkbare wijze kunnen indices van belasting C_t en van inkomen na belasting G_n worden geconstrueerd. In de loop der tijd zijn diverse combinaties van G_v, G_n en C_t verdedigd, waardoor een scala aan Gini-gerelateerde globale maatstaven ter beschikking staat.[46]

De Theilcoëfficiënt *T* is een ongelijkheidsmaatstaf die vooral door Nederlandse onderzoekers vaak wordt gebruikt (Van der Hoek, 1996:105). In de Engelstalige literatuur wordt voor *T* meestal 'Mean Log Deviation' gebruikt (Goodman *et al*, 1997:50). *T* wordt weergegeven door (*cf.* Odink, 1985):

$$T = \frac{1}{N \cdot \mu} \sum_{i=1}^{N} y_i \ln \frac{y_i}{\mu} \qquad \text{minimum} = 0\,;\ \text{maximum} = \ln N$$

Ook de Theilcoëfficiënt voldoet aan de algemene eisen. Theil is, in tegenstelling tot Gini, op een logische manier te ontbinden in ongelijkheid tussen en binnen deelpopulaties, hetgeen uiteraard en plezierige eigenschap is in verdelingsonderzoek. Daartegenover staat de lastige interpretatie en de gevoeligheid voor de aanwezigheid van lage inkomensgroepen. Een probleem vormen de negatieve en nulinkomens; daarvoor is *T* niet gedefinieerd. In empirische analyses wordt dat vaak opgelost door negatieve inkomens zo met de laagste positieve inkomens samen te voegen dat er een klasse ontstaat waarvan het totale inkomen niet-negatief is (*cf.* Odink en Van Imhoff, 1984).

Minder bekend is de Robin-Hoodindicator. Deze naam wordt voor het eerst gebruikt in 1992 door Atkinson en Micklewright (CBS, 1995:71). *RH* is de maximale afstand van de Lorenzcurve tot 'the line of perfect equality'. Voor *RH* geldt dus:

$$RH = \frac{\sum_{i=1}^{N} |y_i - \mu|}{2 \cdot \mu \cdot N} \qquad \text{minimum} = 0\,;\ \text{maximum} = 1$$

De Robin-Hoodindicator geeft aan welk percentage van het totale inkomen van de rijken - inkomen boven het gemiddelde - naar de armen - inkomen onder het gemiddelde - verschoven moet worden om een gelijke verdeling te krijgen. Op het punt van de inzichtelijkheid scoort *RH* dus goed, dat wil zeggen beter dan *T*. Het nadeel van *RH* is dat deze ongevoelig is voor verschuivingen die het gemiddelde niet veranderen. Daarnaast zijn inkomensoverdrachten mogelijk die de ongelijkheid vergroten, maar waardoor *RH* lager wordt.

---

[44] Zie hierover Lambert en Aronson (1993).

[45] Pen en Tinbergen (1976:880) hebben zelfs 'iets tegen de coëfficiënt van Gini, omdat deze zelfs op ingrijpende nivellering met grote onbewogenheid reageert'.

[46] Zie bijvoorbeeld Musgrave en Tun Thin (1948) EP=(1-G_n)/(1-G_v); Pechman en Okner (1974) PO=(G_n-G_v)/G_v; Khetan en Poddar (1976) KP=(1-G_v)/(1-C_t); Kakwani (1977a) P=C_t-G_v; Reynolds en Smolensky (1977) RS=G_n-G_v.

Van de bekende maatstaven is de Atkinson-index *A* de enige waarop de gebruiker zelf een waarde-oordeel kan inbrengen (Atkinson, 1970). Ook *A* voldoet aan de algemene eisen. In de explicitering van het normatieve aspect ligt de kracht van de Atkinson-index, maar daar staat de beperkte inzichtelijkheid tegenover. Het waarde-oordeel wordt geëxpliciteerd in de vorm van de parameter α in onderstaande uitdrukking:

$$A = 1 - \left[\sum_{i=1}^{N} \left(\frac{y_i}{\mu}\right)^{1-\alpha} \cdot \frac{p_i}{N} \right]^{\frac{1}{1-\alpha}} \quad \text{met } 0 < \alpha < 1 \qquad \text{minimum} = 0\,;\ \text{maximum} = 1$$

waarin: p_i inkomensaandeel van inkomenseenheid *i*

Door het verhogen van α zal de maatstaf gevoeliger worden voor veranderingen in de lagere inkomensklassen (De Vries, 1994:33-34). In het verlengde heeft een hogere (lagere) α, een hogere (lagere) waarde van de Atkinson-index tot gevolg. De waarde van α beïnvloedt de *hoogte* van *A* in sterke mate, maar wanneer naar de *procentuele verandering* van *A* wordt berekend, bijvoorbeeld bij de confrontatie van de verdeling van het primaire inkomen met die van het bruto inkomen en/of het besteedbaar inkomen, is de keuze van α minder belangrijk (zie Caminada, 1997d:27).

Tabel A1 vat de belangrijkste eigenschappen van de ongelijkheidsmaatstaven nog eens samen.

Tabel A1 Enkele eigenschappen ongelijkheidsmaatstaven	***Gini***	***Theil***	***Robin Hood***	***Atkinson***
Minimum	0	0	0	0
Maximum	1	log N	1	1
Algemeen aanvaarde eisen				
symmetrie	+	+	+	+
Pigou-Dalton-criterium	+	+	-	+
homogeniteitseis	+	+	+	+
Lorenz-dominantie	+	+	-	+
Overige eigenschappen				
inzichtelijk	+++	++	+++++	+
logisch ontbindbaar	+	+++	+	-
waarde-oordeel mogelijk	nee	nee	nee	ja
gevoelig voor aanwezigheid van hoge inkomens	-	+	-	ligt aan
gevoelig voor aanwezigheid midden-inkomens	+	++	-	de keuze
gevoelig voor aanwezigheid van lage inkomens	-	++++	-	voor α
reactie op verandering in verdeling is meestal	traag	snel	traag	snel

bron: De Vries (1994:35), CBS (1995:71), Odink (1985:22-34), Van der Stadt (1988:21) en eigen bewerking

Gemeenschappelijk kenmerk is dat een lagere waarde van de maatstaf wijst op een kleinere inkomensongelijkheid. Bij een volledig egalitaire inkomensverdeling geldt: *RH=T=G=A*=0. Dit is een plezierige overeenkomst, omdat procentuele veranderingen in de inkomensgelijkheid nu rechtstreeks een intuïtief duidelijk kader bieden voor een beoordeling, dwz. duidelijker dan wanneer de minimale waarde bijvoorbeeld 1 zou zijn.
Ook hebben de maatstaven gemeen dat een hogere waarde duidt op grotere inkomensongelijkheid. De bovengrenzen van *RH, G* en *A* zijn gemaximeerd tot 1, te weten wanneer het totale inkomen bij één ontvanger terechtkomt (en indien slechts niet-negatieve inkomens voorkomen). Voor *T* is de maximale ongelijkheid afhankelijk van het aantal waargenomen inkomens (log N). Dit heeft tot gevolg dat de spreiding in *T* groter is dan in *RH, G* en *A*.
Alle maatstaven scoren op meer dan twee algemeen aanvaarde criteria een voldoende. Op het punt van de overig wenselijk geachte eigenschappen is het beeld nogal divers. Het gaat bij iedere maatstaf steeds om een afweging van voor- en nadelen omtrent inzichtelijkheid, het al dan niet logisch ontbindbaar zijn, de invulling van het normatieve aspect, de gevoeligheid voor bepaalde delen van de inkomensverdeling en veranderingen daarin.

Interpretatieproblemen

Bij de analyse van globale ongelijkheidsmaatstaven spelen interpretatieproblemen en soms ook waarderingsoordelen impliciet een rol. Ten eerste doordat verschillende gewichten kunnen worden toegekend aan

de ongelijkheid op verschillende punten van de inkomensschaal. Daardoor kunnen diverse maatstaven bij toepassing op één en dezelfde verdeling een verschillende mate van ongelijkheid aangeven (Champernowne, 1974). Ten tweede kan een ongelijkheidsmaatstaf - bijvoorbeeld de Ginicoëfficiënt - dezelfde waarde hebben bij verschillende verdelingen (de bijbehorende Lorenzcurven snijden elkaar dan). Ten derde reageren de verschillende maatstaven op niet-identieke wijze op veranderingen in de inkomensverdeling. Meer specifiek geldt dat de gevoeligheid uiteenloopt voor inkomens van verschillende hoogten (Champernowne, 1974).[47]
Welke waarde hebben empirische analyses over inkomensongelijkheid met behulp van globale maatstaven wanneer verschil van mening kan ontstaan bij de vergelijking van twee inkomensverdelingen? Uit het feit dat aan het gebruik van een bepaald kengetal een waarde-oordeel ten grondslag ligt worden nogal verschillende conclusie getrokken. Zo trekken Pen en Tinbergen (1976) daaruit de conclusie dat men een groot aantal kengetallen op een rij moet zetten, omdat de inkomensverdeling een te complex verschijnsel is om door één kengetal weer te gegeven. Vervolgens kan worden nagegaan of in deze kengetallen enige lijn valt te ontdekken. Mustert (1977) gaat daarentegen op zoek naar het kengetal dat het best aansluit op de voorkeuren die in de samenleving leven ten aanzien van de inkomens(on)gelijkheid. Volgens hem kan uit opinie-onderzoek worden afgeleid dat de coëfficiënt van Theil dan de voorkeur verdient. Atkinson (1970) kiest nog een andere werkwijze door een maatstaf te ontwikkelen waarop de gebruiker zelf een waarde-oordeel kan inbrengen. Ook zou men een gemiddelde van de diverse maatstaven kunnen nemen, gewogen naar specifieke voor- en nadelen van de onderliggende kengetallen.

Empirische analyse 1990 en 1995: enkele meetproblemen
Wanneer de verdeling van inkomens en de herverdeling door sociale zekerheid in beeld worden gebracht met globale ongelijkheidsmaatstaven, dan zijn veranderingen in deze coëfficiënten indicatief voor de mate waarin die overdrachten de inkomensongelijkheid doen toe- of afnemen. Indicatief, omdat allerlei afwentelingmechanismen worden genegeerd en de uitkomsten van verdelingsonderzoeken kwantitatief nogal kunnen verschillen.
Bij de empirische toepassing voor 1990 en 1995 blijkt dat alle indices (Gini, Theil, Robin Hood en Atkinson) steeds op een forse afname van de ongelijkheid door tussenkomst van de sociale zekerheid duiden (fors lagere waarde van de index), maar de hoogte van de verandering verschilt per index. Om die eenduidig waargenomen nivellering toch in een cijfer tot uitdrukking te laten komen, is tevens het ongewogen gemiddelde van de vier indices berekend.
Er doen zich bij de berekening van de genoemde ongelijkheidsmaatstaven aggregatie- en meetproblemen voor, die voor de onderhavige analyse niet van belang zijn, maar wel de vergelijkbaarheid met diverse CBS-publikaties op dit terrein bemoeilijken.

- Zo leidt de samenvoeging van inkomens in klassen bij de berekening van ongelijkheid tot een schattingsfout, omdat de ongelijkheid binnen de klassen wordt genegeerd. De meting is dus zuiverder naarmate meer inkomensklassen worden onderscheiden. Aangezien in deze analyse nogal grove klassenindelingen worden gehanteerd (10 decielen), zal de onderschatting van de ongelijkheid in het algemeen iets groter zijn dan de cijfers die het CBS op dit terrein publiceert (meestal gebaseerd op meer dan 30 klassen). Zie hierover Odink (1985:45). Voor onze analyse is een precieze meting van het *niveau* van de inkomensongelijkheid niet zo relevant. Het gaat ons immers niet zo zeer om een precieze meting van het *niveau* van de inkomensongelijkheid - CBS-publikaties verschaffen hiertoe een beter inzicht - maar om de *verandering (reductie)* in ongelijkheid door de sociale zekerheid. Vermoedelijk liggen de meetfouten van de *niveaus* steeds in dezelfde orde van grootte.[48]
- In het bijzonder wordt het *niveau* van de ongelijkheid van primair inkomen in dit onderzoek fors lager weergegeven ten opzichte van CBS-publikaties op dit terrein; vergelijkbare berekeningen voor het bruto inkomen van personen en voor het besteedbaar inkomen van huishoudens vertonen geen of heel kleine afwijkingen (zie tabel 6 in Caminada, 1998a:). De reden is niet alleen dat het CBS een groter aantal inkomensklassen onderscheidt (iets minder ruis; zie hiervoor), maar daarnaast brengt het CBS ten behoeve van de berekening van de ongelijkheid van primaire inkomens eerst een nieuwe kwantielverdeling aan. Zo worden de individuen met primair inkomen in gelijke groepen verdeeld *naar de hoogte van hun primair inkomen*. In dit onderzoek zijn groepen individuen echter steeds gerangschikt naar de hoogte van hun bruto inkomen (primair inkomen én uitkeringen), en huishoudens op basis van hun besteedbaar inkomen. Vanzelfsprekend zijn dergelijke kwantielverdelingen al minder scheef, waardoor een deel van de door het CBS waargenomen ongelijkheid van primair inkomen niet tot uitdrukking komt in de cijfers van dit onderzoek (zonder dat sprake is van een meetfout).

---

[47] Zie ook Kiefer (1984), Formby *et al* (1990) en Silber (1994) voor het technisch geavanceerde debat over diverse maatstaven.

[48] Vermoedelijk, aangezien Odink (1985:39 e.v.) heeft laten zien dat het gebruik van een gelijk aantal kwantielen (hier: 10) nog geen garantie is dat de aggregatiefouten steeds in dezelfde orde van grootte liggen.

B Tabellen over herverdeling door sociale zekerheid

B1 Volume sociale zekerheid	uitkeringsjaren x 1 000			in % arbeidsvolume		
	1990	1995	1997	1990	1995	1997
Uitkeringen rechtstreeks van de overheid	2377	2348	2316	48,9	46,3	43,5
bijstand ABW en Rww	547	510	483	11,3	10,1	9,1
kinderbijslag AKW	1809	1814	1809	37,2	35,8	34,0
inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte IOAW en IOAZ	21	24	24	0,4	0,5	0,5
Uitkeringen volksverzekeringen	2143	2270	2309	44,1	44,7	43,3
algemene ouderdom AOW	1956	2079	2127	40,3	41,0	39,9
weduwen en wezen AWW/ANW	187	191	182	3,8	3,8	3,4
Uitkeringen werknemersverzekeringen	1288	1399	1325	26,5	27,6	24,9
arbeidsongeschiktheid AAW/WAO	778	752	742	16,0	14,8	13,9
ziekte ZW	346	306	295	7,1	6,0	5,5
werkloosheid WW: Wgf en AWf	164	341	288	3,4	6,7	5,4
Totaal van deze uitkeringen (inclusief AKW)	5808	6017	5950	119,6	118,6	111,7
idem, exclusief AKW (nagenoeg gelijk aan de i/a-ratio)	3999	4203	4141	82,3	82,8	77,7
i/a-ratio (Cf. de MEV 1999:103)				*82,1*	*82,4*	*77,6*
Arbeidsvolume exclusief ziekteverzuim in arbeidsjaren	*4858*	*5074*	*5328*	*100,0*	*100,0*	*100,0*
Werkzame beroepsbevolking 15-64 jaar, x 1 000 personen	*5644*	*6063*	*6400*	*116,2*	*119,5*	*120,1*

B2 Toegerekende uitkeringen en premies	bedragen x mld gulden			in % BBP		
	1990	1995	1997	1990	1995	1997
Uitkeringen	85,8	93,9	96,6	16,6	14,7	13,6
rechtstreeks van de overheid	16,9	18,4	18,6	3,3	2,9	2,6
ABW en Rww	10,4	11,5	11,6	2,0	1,8	1,6
AKW	6,1	6,3	6,5	1,2	1,0	0,9
IOAW en IOAZ	0,4	0,5	0,6	0,1	0,1	0,1
volksverzekeringen	33,6	38,1	41,0	6,5	5,9	5,8
AOW	29,4	33,5	36,6	5,7	5,2	5,2
AWW/ANW	4,2	4,6	4,4	0,8	0,7	0,6
werknemersverzekeringen	35,3	37,5	37,0	6,8	5,9	5,2
WAO	7,6	7,3	7,5	1,5	1,1	1,1
AAW	13,4	12,6	12,4	2,6	2,0	1,8
ZW	10,2	8,0	8,8	2,0	1,3	1,2
WW: Wgf en AWf	4,1	9,5	8,2	0,8	1,5	1,2
Premies	57,6	76,7	81,8	11,2	12,0	11,5
volksverzekeringen	33,7	51,1	55,8	6,5	8,0	7,9
AOW	29,1	32,5	36,4	5,6	5,1	5,1
AWW/ANW	2,5	4,7	4,5	0,5	0,7	0,6
AAW	2,1	13,8	14,8	0,4	2,2	2,1
werknemersverzekeringen	23,9	25,6	26,0	4,6	4,0	3,7
WAO	8,6	8,1	8,0	1,7	1,3	1,1
ZW	10,3	7,5	6,4	2,0	1,2	0,9
WW: Wgf en AWf	5,0	10,0	11,6	1,0	1,6	1,6
Saldo uitkeringen - premies (= sluitpost belastingen	28,2	17,2	14,8	5,5	2,7	2,1
w.o. administratiekosten	3,6	4,6	4,5	0,7	0,7	0,6

bron: B1 *Sociale Nota 1999* (bijl. 11A en 11B) en *Macro Economische Verkenning 1999* (CPB:103); en
B2 *Sociale Nota 1993* (bijl. 8.1.A+8.2.A), *Sociale Nota 1998* (bijl. 7.1.A+7.2.A) en *Sociale Nota 1999* (bijl. 8.1.B+8.2.B)

C Sociale uitkeringen en premieheffing in guldens per deciel

Bedragen in miljarden guldens, lopende prijzen
[a]

Huishoudens	totaal	10%-groepen besteedbaar huishoudensinkomen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	decielen 1 t/m 5	6 t/m 10
1990													
uitkeringen	85,8	6,1	11,6	11,7	9,9	8,8	8,2	7,7	7,4	7,1	7,3	48,2	37,7
premieheffing	85,8	1,7	2,7	4,0	5,5	7,0	8,4	9,9	11,6	13,8	21,3	20,9	65,0
saldo	0,0	4,4	8,9	7,7	4,4	1,8	-0,2	-2,2	-4,2	-6,7	-14,0	27,3	-27,3
1995													
uitkeringen	93,9	7,1	12,6	13,0	11,6	10,1	9,0	8,4	7,8	7,2	7,1	54,4	39,6
premieheffing	93,9	1,6	2,8	4,2	5,7	7,5	9,3	11,2	13,2	15,8	22,6	21,9	72,1
saldo	0,0	5,5	9,7	8,8	5,9	2,6	-0,3	-2,8	-5,4	-8,5	-15,5	32,5	-32,5

Individuen	totaal	10%-groepen van het bruto inkomen van personen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	decielen 1 t/m 6	7 t/m 10
1990													
uitkeringen	85,8	0,5	6,3	10,2	14,4	14,2	11,5	7,9	7,1	7,6	6,0	57,2	28,6
premieheffing	85,8	0,4	1,1	2,5	3,8	5,7	8,3	10,8	13,2	15,4	24,7	21,7	64,1
saldo	0,0	0,2	5,3	7,7	10,6	8,5	3,2	-2,9	-6,1	-7,8	-18,7	35,5	-35,5
1995													
uitkeringen	93,9	0,6	7,6	12,2	17,0	16,0	12,3	8,5	7,0	6,6	6,2	65,7	28,3
premieheffing	93,9	0,4	1,0	2,6	4,2	6,2	9,3	12,2	15,3	17,3	25,4	23,8	70,2
saldo	0,0	0,2	6,5	9,6	12,8	9,8	3,0	-3,7	-8,3	-10,7	-19,2	41,9	-41,9

a bedragen van 1990 en 1995 zijn in lopende prijzen en dus lastig vergelijkbaar (ter illustratie van de prijsontwikkeling in deze periode: het consumentenprijsindexcijfer 1995/1990 = 114,355)

toelichting:
De hogere decielen hevelen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen inkomen over naar de lagere decielen (grijze vlakken). Voor het gehele stelsel ligt het omslagpunt voor huishoudens bij de overgang van het 5de naar het 6de deciel (gestippelde lijn); bij individuen wordt het omslagpunt bij de overgang van het 6de naar het 7de deciel gelokaliseerd.

bron: De gegevens over het totale bedrag aan socialezekerheidsuitkeringen en sociale premies zijn afkomstig uit de Sociale Nota's 1993 en 1997 (zie onder tabel 2 in de hoofdtekst). Gegevens die nodig zijn voor de toerekening van deze uitkeringen en premies/belastingen over de inkomensklassen zijn ontleend aan CBS IPO1990 en IPO1995 (zie Caminada, 1997c en 1998a). Soms wijkt het totaalbedrag uit de Sociale Nota af van het totaal van de verdeling zoals die in de CBS IPO is opgenomen. Meestal gaat het om kleinere regelingen. In die gevallen zijn de premies (uitkeringen) met een zodanige factor verhoogd of verlaagd dat het totaalbedrag van premies (uitkeringen) uitkomt op het bedrag uit de Sociale Nota.

D Inkomensnivellering per socialezekerheidsregeling

D1 Bijdrage aan de inkomensnivellering per regeling: globale inkomensongelijkheidsindices[a]

		verdeling o.b.v. individuele inkomens					verdeling o.b.v. huishoudensinkomens				
	macro x mld	Robin Hood	Gini index	Theil index	Atkinson α=0,5	indices gemiddeld	Robin Hood	Gini index	Theil index	Atkinson α=0,5	indices gemiddeld
Primair inkomen											
1990	299,9	0,409	0,531	0,483	0,257	0,420	0,325	0,445	0,335	0,181	0,322
1995	356,2	0,404	0,524	0,468	0,246	0,410	0,340	0,458	0,350	0,186	0,333
verschil		-0,005	-0,006	-0,015	-0,011	-0,009	0,015	0,013	0,015	0,005	0,012
Inkomen na herverdeling											
1990	299,9	0,291	0,405	0,283	0,157	0,284	0,235	0,326	0,174	0,088	0,206
1995	356,2	0,286	0,400	0,275	0,149	0,278	0,249	0,341	0,187	0,094	0,218
verschil		-0,004	-0,005	-0,007	-0,008	-0,006	0,014	0,014	0,014	0,005	0,012
		ongelijkheidreductie in procenten					ongelijkheidreductie in procenten				
Socialezekerheidsstelsel											
1990	85,8	28,9	23,7	41,4	38,8	32,4	27,8	26,7	48,2	51,3	36,0
1995	93,9	29,1	23,6	41,1	39,2	32,4	26,6	25,6	46,6	49,6	34,7
verschil		0,2	0,0	-0,3	0,4	-0,0	-1,2	-1,1	-1,7	-1,7	-1,3
w.o. door		bijdrage in procentpunten[b]					bijdrage in procentpunten[b]				
ABW en Rww											
1990	10,4	6,8	5,8	12,2	11,8	8,8	7,0	7,5	17,2	21,0	11,8
1995	11,5	7,1	6,2	13,0	12,4	9,3	7,3	7,8	17,2	20,1	11,9
verschil		0,3	0,4	0,8	0,5	0,5	0,3	0,3	0,0	-0,8	0,1
AKW											
1990	6,1	0,0	0,2	0,6	0,6	0,3	1,3	1,1	2,0	1,5	1,5
1995	6,3	0,5	0,7	1,5	1,3	1,0	1,3	1,2	2,5	2,0	1,7
verschil		0,5	0,5	1,0	0,6	0,7	0,0	0,1	0,4	0,5	0,2
IOAW en IOAZ							0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1990	0,4	0,3	0,2	0,6	0,6	0,4	0,2	0,2	0,6	0,7	0,4
1995	0,5	0,3	0,3	0,7	0,8	0,5	0,3	0,3	0,7	0,8	0,5
verschil		0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
AOW											
1990	29,4	12,6	10,4	20,6	21,1	15,5	10,6	10,1	21,1	24,2	15,1
1995	33,5	11,8	9,9	19,8	20,4	14,8	10,7	10,0	20,7	23,1	14,8
verschil		-0,8	-0,5	-0,8	-0,7	-0,7	0,2	-0,1	-0,4	-1,1	-0,2
AWW/ANW											
1990	4,2	1,9	1,7	3,8	4,0	2,7	1,7	1,7	3,8	4,4	2,6
1995	4,6	1,6	1,3	3,0	3,3	2,2	1,4	1,3	3,1	3,6	2,1
verschil		-0,3	-0,3	-0,7	-0,6	-0,5	-0,3	-0,3	-0,7	-0,7	-0,5
AAW/WAO											
1990	21,0	6,3	4,4	8,4	6,3	6,3	5,6	5,0	10,2	10,3	7,2
1995	19,9	4,6	2,8	5,5	4,8	4,3	3,8	3,3	7,2	8,2	5,1
verschil		-1,7	-1,7	-2,9	-1,5	-2,0	-1,8	-1,7	-3,0	-2,1	-2,1
ZW											
1990	10,2	0,4	0,4	0,8	0,7	0,6	1,0	0,7	1,2	1,0	0,9
1995	8,0	2,0	1,5	3,2	3,1	2,3	0,9	0,8	1,7	1,8	1,2
verschil		1,6	1,1	2,3	2,5	1,8	-0,2	0,1	0,5	0,8	0,2
WW: Wgf en AWf											
1990	4,1	0,8	0,4	0,9	0,7	0,7	0,4	0,4	0,9	1,1	0,6
1995	9,5	1,3	0,8	1,8	1,7	1,3	0,9	0,7	1,7	2,0	1,2
verschil		0,5	0,4	0,9	1,0	0,7	0,5	0,4	0,8	0,9	0,6
residu[b]											
1990		-	-	-6,4	-7,0	-2,9	-	-	-8,6	-12,8	-4,0
1995		-	-	-7,4	-8,5	-3,4	-	-	-8,1	-12,1	-3,8
verschil		-	-	-1,0	-1,6	-0,5	-	-	0,5	0,7	0,2

a Zie §2 en §5 van de hoofdtekst en appendix A voor een uitgebreide toelichting op de indices en over de meetproblemen, die voor de onderhavige analyse niet van belang zijn, maar wel de vergelijkbaarheid met diverse CBS-publikaties op dit terrein bemoeilijken.

b Bij de Theilindex en Atkinsonindex - en in het verlengde hiervan bij het ongewogen gemiddelde van de indices - blijft een residu over: de som van de **vetgedrukte onderdelen** van het stelsel genereert volgens deze indices een grotere ongelijkheidreductie dan het gehele socialezekerheidsstelsel: volgens Lambert en Aronson (1993:1221) 'a troublesome and little understood residual term arises if the subgroup income ranges overlap'.

bron: zie appendix C en bewerking diverse bestanden bij de *Personele Inkomensverdeling 1990* en *1995* (CBS, 1993 en 1997)

D2 Aandeel in de totale inkomensnivellering per regeling: globale ongelijkheidsindices [a]

		Verdeling o.b.v. individuele inkomens					verdeling o.b.v. huishoudensinkomens				
	macro x mld	Robin Hood	Gini Index	Theil index	Atkinson α=0,5	indices gemiddeld	Robin Hood	Gini index	Theil index	Atkinson α=0,5	indices gemiddeld
		ongelijkheidreductie in procenten					ongelijkheidreductie in procenten				
Socialezekerheidsstelsel											
1990	85,8	28,9	23,7	41,4	38,8	32,4	27,8	26,7	48,2	51,3	36,0
1995	93,9	29,1	23,6	41,1	39,2	32,4	26,6	25,6	46,6	49,6	34,7
verschil		0,2	0,0	-0,3	0,4	-0,0	-1,2	-1,1	-1,7	-1,7	-1,3
		aandelen van de reductie [b]					aandelen van de reductie [b]				
Socialezekerheidsstelsel											
1990	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1995	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
verschil	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ABW en Rww											
1990	12,1	23,6	24,7	29,5	30,4	27,3	25,1	28,1	35,6	40,9	32,7
1995	12,3	24,3	26,4	31,7	31,5	28,8	27,4	30,5	36,9	40,6	34,2
verschil	0,1	0,7	1,7	2,2	1,1	1,5	2,3	2,4	1,4	-0,3	1,5
AKW											
1990	7,1	-0,1	0,9	1,4	1,6	1,0	4,7	4,2	4,2	2,9	4,0
1995	6,7	1,8	3,0	3,8	3,2	3,0	5,0	4,9	5,3	4,1	4,9
verschil	-0,3	1,8	2,1	2,3	1,6	2,0	0,2	0,7	1,1	1,2	0,8
IOAW en IOAZ											
1990	0,5	0,9	1,0	1,3	1,5	1,2	0,8	0,9	1,2	1,3	1,1
1995	0,6	1,1	1,3	1,7	1,9	1,5	1,2	1,2	1,5	1,6	1,4
verschil	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3
AOW											
1990	34,3	43,4	44,2	49,7	54,4	47,9	38,0	38,0	43,7	47,1	41,8
1995	35,6	40,4	42,1	48,1	52,1	45,7	40,3	39,3	44,4	46,5	42,7
verschil	1,3	-3,0	-2,1	-1,6	-2,2	-2,2	2,2	1,3	0,7	-0,5	0,9
AWW/ANW											
1990	4,9	6,7	7,1	9,1	10,3	8,3	6,2	6,2	7,8	8,5	7,2
1995	4,9	5,5	5,7	7,4	8,5	6,8	5,4	5,3	6,6	7,3	6,2
verschil	0,0	-1,2	-1,4	-1,8	-1,7	-1,6	-0,8	-0,9	-1,2	-1,2	-1,0
AAW/WAO											
1990	24,4	21,7	18,7	20,2	16,2	19,5	20,2	18,8	21,1	20,0	20,1
1995	21,2	15,7	11,7	13,3	12,2	13,3	14,3	13,0	15,4	16,5	14,8
verschil	-3,2	-6,0	-7,0	-6,9	-4,0	-6,2	-5,8	-5,8	-5,7	-3,5	-5,3
ZW											
1990	11,9	1,2	1,6	2,1	1,7	1,7	3,7	2,6	2,5	2,0	2,6
1995	8,6	6,8	6,3	7,7	8,0	7,2	3,2	3,0	3,6	3,7	3,4
verschil	-3,4	5,6	4,7	5,7	6,3	5,5	-0,5	0,5	1,1	1,7	0,8
WW: Wgf en AWf											
1990	4,8	2,6	1,8	2,1	1,8	2,1	1,4	1,3	1,8	2,2	1,7
1995	10,1	4,5	3,5	4,3	4,2	4,1	3,3	2,8	3,6	4,1	3,4
verschil	5,3	1,8	1,7	2,2	2,4	2,1	1,9	1,5	1,8	1,9	1,8
residu [b]											
1990		-	-	-15,4	-18,0	-9,0	-	-	-17,8	-24,9	-11,2
1995		-	-	-17,9	-21,8	-10,5	-	-	-17,3	-24,4	-11,0
verschil		-	-	-2,5	-3,8	-1,5	-	-	0,5	0,5	0,2

a Zie §2 en §5 van de hoofdtekst en appendix A voor een uitgebreide toelichting op de indices en over de meetproblemen, die voor de onderhavige analyse niet van belang zijn, maar wel de vergelijkbaarheid met diverse CBS-publikaties op dit terrein bemoeilijken.

b Bij de Theilindex en Atkinsonindex - en in het verlengde hiervan bij het ongewogen gemiddelde van de indices - blijft een residu over: de som van de **vetgedrukte onderdelen** van het stelsel genereert volgens deze indices een grotere ongelijkheidreductie (dwz. meer dan 100%) dan het gehele socialezekerheidsstelsel (= 100%): volgens Lambert en Aronson (1993:1221) 'a troublesome and little understood residual term arises if the subgroup income ranges overlap'.

bron: zie appendix C en bewerking diverse bestanden bij de *Personele Inkomensverdeling 1990* en *1995* (CBS, 1993 en 1997)

E Onderdelen van het stelsel: uitkeringen, premies en saldo per regeling

... toegerekend aan huishoudens

E1.1 Huishoudens	totaal in mld	decielverdeling op basis van besteedbaar huishoudensinkomen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	deciel 1 t/m 5
bijstand: ABW, Rww en IOAW/IOAZ		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	10,8	25,5	26,4	17,0	9,2	6,0	4,7	3,4	2,6	2,8	2,3	84,2
in 1995	12,1	25,5	22,5	24,8	10,5	6,2	3,4	2,4	1,7	1,8	1,2	89,5
premieheffing												
in 1990	10,8	2,1	2,4	3,2	4,1	5,3	7,0	9,0	11,7	16,5	38,6	17,0
in 1995	12,1	1,3	1,4	1,9	2,5	3,8	5,7	7,8	11,0	17,3	47,2	10,8
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	2,5	2,6	1,5	0,6	0,1	-0,2	-0,6	-1,0	-1,5	-3,9	7,3
in 1995	0,0	2,9	2,5	2,8	1,0	0,3	-0,3	-0,7	-1,1	-1,9	-5,5	9,5
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	-0,4	1,0	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	-0,2	-1,0	1,2
kinderbijslag: AKW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	6,1	2,1	2,9	4,7	7,6	13,0	14,9	14,4	13,8	13,1	13,5	30,3
in 1995	6,3	1,9	2,5	5,7	6,9	10,4	14,5	14,8	14,4	14,8	14,2	27,4
premieheffing												
in 1990	6,1	2,1	2,4	3,2	4,1	5,3	7,0	9,0	11,7	16,5	38,6	17,0
in 1995	6,3	1,3	1,4	1,9	2,5	3,8	5,7	7,8	11,0	17,3	47,2	10,8
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,5	0,5	0,3	0,1	-0,2	-1,5	0,8
in 1995	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,6	0,4	0,2	-0,2	-2,1	1,0
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	0,0	0,1	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	-0,4	0,1
algemene ouderdom: AOW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	29,4	6,6	17,9	17,6	13,7	8,9	7,6	7,0	6,8	6,7	7,3	64,6
in 1995	33,5	6,2	18,1	15,5	15,2	11,1	8,3	7,1	6,7	5,8	6,0	66,2
premieheffing												
in 1990	29,4	1,9	3,5	5,0	7,0	9,0	10,7	12,5	14,4	16,3	19,5	26,4
in 1995	33,5	1,9	3,4	4,9	6,6	8,5	10,4	12,4	14,5	16,9	20,6	25,3
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	1,4	4,2	3,7	2,0	0,0	-0,9	-1,6	-2,3	-2,8	-3,6	11,2
in 1995	0,0	1,4	4,9	3,5	2,9	0,9	-0,7	-1,8	-2,6	-3,7	-4,9	13,7
verschil: in ƒ van 1995 [a]		-0,1	0,1	-0,7	0,6	0,9	0,3	0,1	0,0	-0,5	-0,8	0,8
weduwen en wezen: AWW/ANW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	4,2	6,6	17,9	17,6	13,7	8,9	7,6	7,0	6,8	6,7	7,3	64,6
in 1995	4,6	6,2	18,1	15,5	15,2	11,1	8,3	7,1	6,7	5,8	6,0	66,2
premieheffing												
in 1990	4,2	2,0	3,0	4,3	5,9	7,6	9,3	11,2	13,4	16,4	26,9	22,8
in 1995	4,6	1,9	3,5	5,1	6,8	8,7	10,6	12,7	14,6	16,8	19,3	26,0
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,2	0,6	0,6	0,3	0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4	-0,8	1,7
in 1995	0,0	0,2	0,7	0,5	0,4	0,1	-0,1	-0,3	-0,4	-0,5	-0,6	1,9
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,3	-0,1

a Het saldo van uitkeringen en premies van 1990 is eerst per deciel opgehoogd conform de index van de prijsontwikkeling (consumentenprijsindexcijfer 1995/1990 = 114,355) en vervolgens is per deciel het verschil tussen 1995 en 1990 bepaald. Overigens is deze benadering van de verschillen tussen 1990 en 1995 nogal grof. Gemakshalve is aangenomen dat de algemene prijsstijging gelijkmatig neerslaat over en binnen de decielen. Dit hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn geweest.

toelichting: Huishoudens in de hogere decielen hevelen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen inkomen over naar de lagere decielen (grijze vlakken). Voor het gehele stelsel ligt het omslagpunt bij de overgang van het 5de naar het 6de deciel (gestippelde lijn). Per regeling wordt het omslagpunt overigens soms elders gelokaliseerd.

bron: zie appendix C en bewerking bestand Huishouden bij *Personele Inkomensverdeling 1990* en *1995* (CBS, 1993 en 1997)

(vervolg)

E1.2 Huishoudens	totaal in mld	decielverdeling op basis van besteedbaar huishoudensinkomen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	deciel 1 t/m 5
arbeidsongeschiktheid: WAO/AAW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	21,0	3,1	8,7	12,1	12,1	11,8	10,6	10,8	10,2	9,9	10,6	47,9
in 1995	19,9	4,4	9,3	12,4	12,5	12,3	11,3	11,1	9,2	8,9	8,6	50,8
premieheffing												
in 1990	21,0	2,0	3,0	4,4	6,0	7,7	9,3	11,0	13,1	16,0	27,5	23,2
in 1995	19,9	1,8	3,5	5,4	7,4	9,4	11,3	13,4	15,1	16,6	16,0	27,6
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,2	1,2	1,6	1,3	0,8	0,3	-0,0	-0,6	-1,3	-3,6	5,2
in 1995	0,0	0,5	1,1	1,4	1,0	0,6	0,0	-0,4	-1,2	-1,5	-1,5	4,6
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,2	-0,2	-0,5	-0,4	-0,4	-0,3	-0,4	-0,5	-0,1	2,6	-1,3
ziekte: ZW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	10,2	2,1	3,8	6,9	8,9	14,3	14,9	13,1	13,6	11,5	10,9	36,1
in 1995	8,0	3,6	5,2	6,8	9,3	11,0	13,7	14,9	13,6	11,0	10,9	35,9
premieheffing												
in 1990	10,2	2,0	3,7	5,7	8,1	10,2	11,5	13,0	14,4	15,2	16,2	29,7
in 1995	8,0	1,6	3,1	5,1	7,0	9,0	11,0	13,0	14,8	16,4	19,0	25,8
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,4	0,3	0,0	-0,1	-0,4	-0,5	0,6
in 1995	0,0	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	-0,1	-0,4	-0,6	0,8
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,1	0,1	0,0	0,1	-0,3	-0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
werkloosheid: WW (Wgf en AWf)		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	4,1	3,4	8,4	9,8	9,5	11,9	10,9	12,5	11,2	10,7	11,7	43,0
in 1995	9,5	3,8	5,6	8,1	9,4	11,7	12,0	11,5	12,5	13,1	12,4	38,5
premieheffing												
in 1990	4,1	1,9	4,0	6,3	9,0	11,3	12,5	13,8	15,0	14,9	11,3	32,5
in 1995	9,5	1,6	3,3	5,5	7,6	9,7	11,7	13,7	15,3	16,3	15,3	27,8
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	0,0	0,4
in 1995	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	1,0
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3	0,5
totaal socialezekerheidsregelingen		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	85,8	7,1	13,5	13,6	11,5	10,3	9,5	9,0	8,6	8,2	8,5	56,1
in 1995	93,9	7,5	13,4	13,9	12,4	10,7	9,6	9,0	8,3	7,7	7,6	57,9
premieheffing												
in 1990	85,8	2,0	3,2	4,6	6,4	8,2	9,8	11,5	13,5	16,1	24,8	24,3
in 1995	93,9	1,7	3,0	4,5	6,1	8,0	9,9	11,9	14,1	16,8	24,1	23,3
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	4,4	8,9	7,7	4,4	1,8	-0,2	-2,2	-4,2	-6,7	-14,0	27,3
in 1995	0,0	5,5	9,7	8,8	5,9	2,6	-0,3	-2,8	-5,4	-8,5	-15,5	32,5
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,4	-0,4	-0,1	0,8	0,5	-0,1	-0,3	-0,6	-0,8	0,5	1,3

a Het saldo van uitkeringen en premies van 1990 is eerst per deciel opgehoogd conform de index van de prijsontwikkeling (consumentenprijsindexcijfer 1995/1990 = 114,355) en vervolgens is per deciel het verschil tussen 1995 en 1990 bepaald. Overigens is deze benadering van de verschillen tussen 1990 en 1995 nogal grof. Gemakshalve is aangenomen dat de algemene prijsstijging gelijkmatig neerslaat over en binnen de decielen. Dit hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn geweest.

toelichting: Huishoudens in de hogere decielen hevelen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen inkomen over naar de lagere decielen (grijze vlakken). Voor het gehele stelsel ligt het omslagpunt bij de overgang van het 5de naar het 6de deciel (gestippelde lijn). Per regeling wordt het omslagpunt overigens soms elders gelokaliseerd.

bron: zie appendix C en bewerking bestand Huishouden bij *Personele Inkomensverdeling 1990* en *1995* (CBS, 1993 en 1997)

... en aan individuen

E2.1 Individuen	totaal in mld	decielverdeling op basis van het bruto inkomen van personen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	deciel 1 t/m 6
bijstand: ABW, Rww en IOAW/IOAZ		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	10,8	1,4	5,1	28,0	33,7	23,9	5,8	1,2	0,5	0,3	0,1	97,9
in 1995	12,1	1,3	5,9	28,3	35,0	24,1	4,4	0,7	0,3	0,1	0,1	98,9
premieheffing												
in 1990	10,8	0,2	1,0	2,2	3,4	4,7	6,3	8,0	9,9	15,2	49,3	17,7
in 1995	12,1	0,3	0,5	1,3	2,1	2,8	3,9	4,9	7,1	14,9	62,2	10,8
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,1	0,4	2,8	3,3	2,1	0,1	-0,7	-1,0	-1,6	-5,3	8,7
in 1995	0,0	0,1	0,6	3,3	4,0	2,6	0,1	-0,5	-0,8	-1,8	-7,5	10,6
verschil: in f van 1995 [a]		0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,3	0,3	0,0	-1,4	0,7
kinderbijslag: AKW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	6,1	1,6	0,7	1,6	2,2	5,3	5,8	8,6	17,2	26,4	30,6	17,2
in 1995	6,3	1,2	1,0	2,4	3,3	7,4	7,1	9,0	16,0	24,5	28,1	22,4
premieheffing												
in 1990	6,1	0,2	1,0	2,2	3,4	4,7	6,3	8,0	9,9	15,2	49,3	17,7
in 1995	6,3	0,3	0,5	1,3	2,1	2,8	3,9	4,9	7,1	14,9	62,2	10,8
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,0	-0,0	0,0	0,4	0,7	-1,1	0,0
in 1995	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,6	0,6	-2,2	0,7
verschil: in f van 1995 [a]		0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	-0,2	-0,9	0,8
algemene ouderdom: AOW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	29,4	0,3	15,4	17,2	22,3	17,0	9,0	5,6	4,2	4,0	5,0	81,3
in 1995	33,5	0,3	15,3	17,3	21,4	15,4	9,4	6,4	4,5	4,8	5,3	79,0
premieheffing												
in 1990	29,4	0,4	1,2	3,2	5,0	7,7	11,5	15,0	17,4	19,1	19,7	28,8
in 1995	33,5	0,4	1,1	3,2	5,1	7,6	11,0	14,4	17,4	19,1	20,7	28,4
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	-0,0	4,2	4,1	5,1	2,8	-0,7	-2,8	-3,9	-4,4	-4,3	15,4
in 1995	0,0	-0,0	4,7	4,7	5,4	2,6	-0,6	-2,7	-4,3	-4,8	-5,2	16,9
verschil: in f van 1995 [a]		0,0	-0,1	0,0	-0,4	-0,5	0,3	0,5	0,1	0,3	-0,2	-0,7
weduwen en wezen: AWW/ANW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	4,2	0,3	15,4	17,2	22,3	17,0	9,0	5,6	4,2	4,0	5,0	81,3
in 1995	4,6	0,3	15,3	17,3	21,4	15,4	9,4	6,4	4,5	4,8	5,3	79,0
premieheffing												
in 1990	4,2	0,3	1,1	2,8	4,4	6,5	9,5	12,3	14,5	17,6	31,1	24,5
in 1995	4,6	0,4	1,1	3,2	5,3	7,8	11,4	14,9	17,9	19,3	18,7	29,2
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,0	0,6	0,6	0,8	0,4	-0,0	-0,3	-0,4	-0,6	-1,1	2,4
in 1995	0,0	0,0	0,7	0,6	0,7	0,4	-0,1	-0,4	-0,6	-0,7	-0,6	2,3
verschil: in f van 1995 [a]		0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,6	-0,4

a Het saldo van uitkeringen en premies van 1990 is eerst per deciel opgehoogd conform de index van de prijsontwikkeling (consumentenprijsindexcijfer 1995/1990 = 114,355) en vervolgens is per deciel het verschil tussen 1995 en 1990 bepaald. Overigens is deze benadering van de verschillen tussen 1990 en 1995 nogal grof. Gemakshalve is aangenomen dat de algemene prijsstijging gelijkmatig neerslaat over en binnen de decielen. Dit hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn geweest.

toelichting: Personen in de hogere decielen hevelen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen inkomen over naar de lagere decielen (grijze vlakken). Voor het gehele stelsel ligt het omslagpunt bij de overgang van het 6de naar het 7de deciel (gestippelde lijn). Per regeling wordt het omslagpunt overigens soms elders gelokaliseerd.

bron: zie appendix C en bewerking bestand Individuen 1 bij *Personele Inkomensverdeling 1990* en *1995* (CBS, 1993 en 1997)

(vervolg)

E2.2 Individuen	totaal in mld	decielverdeling op basis van het bruto inkomen van personen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	deciel 1 t/m 6
arbeidsongeschiktheid: WAO/AAW		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	21,0	0,4	1,3	3,1	11,0	18,3	26,1	15,6	10,0	7,9	6,3	60,2
in 1995	19,9	0,5	2,1	3,8	13,1	19,8	23,9	14,7	10,2	7,0	4,8	63,3
premieheffing												
in 1990	21,0	0,4	1,3	2,8	4,2	6,0	8,7	11,4	14,3	17,4	33,4	23,4
in 1995	19,9	0,5	1,3	3,3	5,3	7,9	12,0	15,8	19,5	19,6	14,8	30,3
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	-0,0	0,0	0,1	1,4	2,6	3,6	0,9	-0,9	-2,0	-5,7	7,7
in 1995	0,0	-0,0	0,2	0,1	1,6	2,4	2,4	-0,2	-1,8	-2,5	-2,0	6,6
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	0,2	0,0	-0,1	-0,6	-1,8	-1,2	-0,8	-0,2	4,5	-2,2
ziekte: zw		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	10,2	0,8	2,1	4,0	4,8	9,9	11,6	14,7	19,1	24,7	8,4	33,2
in 1995	8,0	1,3	4,3	8,9	11,6	18,3	18,0	13,7	11,0	7,0	5,9	62,4
premieheffing												
in 1990	10,2	0,8	1,6	3,4	4,9	7,3	10,9	14,6	19,0	19,7	17,8	28,9
in 1995	8,0	0,6	1,5	2,9	4,4	6,7	10,8	14,4	18,7	18,8	21,3	26,8
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0	0,5	-1,0	0,4
in 1995	0,0	0,1	0,2	0,5	0,6	0,9	0,6	-0,1	-0,6	-1,0	-1,2	2,9
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,1	0,2	0,4	0,6	0,6	0,5	-0,1	-0,6	-1,5	-0,1	2,4
werkloosheid: WW (Wgf en AWf)		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	4,1	0,5	2,2	5,8	8,6	16,8	20,2	14,4	13,7	11,0	6,7	54,1
in 1995	9,5	0,5	2,5	5,8	9,0	14,3	16,3	14,2	13,6	12,9	10,7	48,6
premieheffing												
in 1990	4,1	0,9	1,7	3,7	5,3	7,8	12,0	16,1	21,0	20,7	10,9	31,4
in 1995	9,5	0,6	1,6	3,1	4,7	7,2	11,7	15,6	20,2	19,4	16,0	28,9
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	-0,0	0,0	0,1	0,1	0,4	0,3	-0,1	-0,3	-0,4	-0,2	0,9
in 1995	0,0	-0,0	0,1	0,3	0,4	0,7	0,4	-0,1	-0,6	-0,6	-0,5	1,9
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,1	-0,1	-0,3	-0,2	-0,3	0,8
totaal socialezekerheidsregelingen		procentuele aandelen van het totaal										
uitkeringen												
in 1990	85,8	0,6	7,4	11,9	16,8	16,5	13,4	9,2	8,3	8,9	7,0	66,7
in 1995	93,9	0,6	8,1	13,0	18,1	17,1	13,1	9,0	7,4	7,0	6,6	69,9
premieheffing												
in 1990	85,8	0,4	1,2	2,9	4,5	6,6	9,7	12,6	15,4	18,0	28,8	25,3
in 1995	93,9	0,4	1,1	2,8	4,5	6,6	9,9	13,0	16,2	18,4	27,1	25,3
saldo van uitkeringen en premieheffing		miljarden guldens										
in 1990	0,0	0,2	5,3	7,7	10,6	8,5	3,2	-2,9	-6,1	-7,8	-18,7	35,5
in 1995	0,0	0,2	6,5	9,6	12,8	9,8	3,0	-3,7	-8,3	-10,7	-19,2	41,9
verschil: in ƒ van 1995 [a]		0,0	0,5	0,7	0,6	0,1	-0,7	-0,4	-1,3	-1,8	2,2	1,3

a Het saldo van uitkeringen en premies van 1990 is eerst per deciel opgehoogd conform de index van de prijsontwikkeling (consumentenprijsindexcijfer 1995/1990 = 114,355) en vervolgens is per deciel het verschil tussen 1995 en 1990 bepaald. Overigens is deze benadering van de verschillen tussen 1990 en 1995 nogal grof. Gemakshalve is aangenomen dat de algemene prijsstijging gelijkmatig neerslaat over en binnen de decielen. Dit hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn geweest.

toelichting: Personen in de hogere decielen hevelen via de in aanmerking genomen socialezekerheidsregelingen inkomen over naar de lagere decielen (grijze vlakken). Voor het gehele stelsel ligt het omslagpunt bij de overgang van het 6de naar het 7de deciel (gestippelde lijn). Per regeling wordt het omslagpunt overigens soms elders gelokaliseerd.

bron: zie appendix C en bewerking bestand Individuen 1 bij *Personele Inkomensverdeling 1990* en *1995* (CBS, 1993 en 1997)

RESEARCH MEMORANDA since 1994

These Research Memoranda can be ordered at:
Leiden University
Department of Economics
P.O. Box 9521
2300 RA Leiden
The Netherlands
Tel. ++71 527 7756

94.01 Marcel Kerkhofs
A Quadratic model of home production decisions.
94.02 Wim Groot
Type specific returns to enterprise-related training.
94.03 Wim Groot
Wage and productivity effects of enterprise-related training.
94.04 Gerard J. van den Berg and Maarten Lindeboom
Attrition in panel data and the estimation of dynamic labor market models.
94.05 Marcel Kerkhofs and Maarten Lindeboom
Subjective health measures and state dependent reporting errors.
94.06 Gerard J. van den Berg and Maarten Lindeboom
Durations in panel data subject to attrition: a note on estimation in the case of a stock sample.
94.07 Jules Theeuwes en Ben van Velthoven
De ontwikkeling van de criminaliteit in Nederland, 1950-1990: een economische analyse.
94.08 Ben van Velthoven
De economie van misdaad en straf, een overzicht en evaluatie van de literatuur.
94.09 Kees P. Goudswaard, Philip R. de Jong and Victor Halberstadt
The realpolitik of social assistance: The Dutch experience in international comparison.
94.10 K.P. Goudswaard
Naar een beheersing van de Antilliaanse overheidsschuld.
95.01 Isolde Woittiez and Jules Theeuwes
Well-being and labour market status.
95.02 Cees van Beers and Guido Biessen
Trade potential and structure of foreign trade: the case of Hungary and Poland.
95.03 Henk Vording and Kees Goudswaard
Legal indexation of social security benefits: an international comparison of systems and their effects.
95.04 Koen Caminada en Kees Goudswaard
De endogene ontwikkeling van de belastingdruk: een macro-analyse voor de periode 1960-1994.
95.05 Maarten Lindeboom and Marcel Kerkhofs
Time patterns of work and sickness absence. Unobserved effects in a multi-state duration model.
96.01 Jan Kees Winters
Unemployment in many-to-one matching models.
96.02 B.C.J. van Velthoven en P.W. van Wijck
De economie van civiele geschillen; rechtsbijstand versus no cure no pay.
96.03 Arjan Heyma
Retirement and choice constraints: a dynamic programming approach.
96.04 P.W. van Wijck en B.C.J. van Velthoven
Een economische analyse van het Amerikaanse en het continentale systeem van proceskostentoerekening.
96.05 Cees van Beers and Jeroen C.J.M. van den Bergh
The impact of environmental policy on trade flows: an empirical analysis.
96.06 Kees Goudswaard and Henk Vording
Is harmonisation of income transfer policies in the European Union feasible?

96.07 Henk Vording
The case for equivalent taxation of social security benefits in Europe.
97.01 Marcel Kerkhofs and Maarten Lindeboom
Age related health dynamics and changes in labour and market status.
97.02 Julia Lane, Jules Theeuwes and David Stevens
High and low earnings jobs: the fortunes of employers and workers.
97.03 Ernst Verwaal
Compliance costs of intra-community business transactions. Magnitude, determinants and policy implications.
97.04 Koen Caminada and Kees Goudswaard
Distributional effects of a flat tax: an empirical analysis for the Netherlands.
98.01 Cees van Beers
Biased Estimates of Economic Integration Effects in the Trade Flow Equation.
98.02 Koen Caminada and Kees Goudswaard
Inkomensherverdeling door sociale zekerheid: de verdeling van uitkeringen en premieheffing in 1990 en 1995.